

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Petr ze Zvířetic

Bakalářská práce

Autor: David Müller
Studijní program: Historické vědy
Studijní obor: Historické vědy – specializace Historie
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: doc. PhDr. Zdeněk Beran, Ph.D.

Hradec Králové 2024

Zadání bakalářské práce

Autor:	David Müller
Studium:	F21BP0256
Studijní program:	B0222A120001 Historické vědy
Studijní obor:	Historie
Název bakalářské práce:	Petr ze Zvířetic
Název bakalářské práce AJ:	Petr of Zvířetice

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zaměřuje na zpracování biografie Petra ze Zvířetic (+ 1446), který se angažoval během husitské revoluce a později se stal členem českého poselstva vyslaného k jednání s basilejským koncilem. Dává si za cíl představit jeho aktivitu v období předhusitském, během revoluce a následně v polipanském období. Součástí výzkumu bude zachycení jeho majetkových poměrů a zasazení jeho osobnosti do širších souvislostí v rámci rodu pánů ze Zvířetic a české pozdně středověké šlechty. Práce využívá biografickou metodu, členěna je chronologicky.

Archivní prameny: SOA Třeboň, fondy Historica Třeboň, Cizí rody Třeboň. Edice pramenů: Archiv český, čili staré písemné památky české i moravské 1-6, ed. F. Palacký, Praha 1840-1872; Archiv Koruny české 5-6, ed. A. Haas, Praha 1947-1958; Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka 1-3, ed. B. Rynešová, Praha 1929-1937. Literatura: ANDĚL, R., Husitství v severních Čechách, Liberec 1961; BERAN, Z., Boleslavský landfrýd 1440-1453. Krajský landfrýdní spolek v pohusitských Čechách, České Budějovice 2011; SEDLÁČEK, A., Hradý, zámky a tvrze Království českého 10 (Boleslavsko), Praha 1895; URBÁNEK, R., České dějiny 3 (část 1-3) Věk poděbradský, Praha 1915-1930; ŠMAHEL, F., Husitská revoluce 3, Praha 1996.

Zadávací pracoviště:	Historický ústav, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Zdeněk Beran, Ph.D.
Oponent:	doc. PhDr. Martin Šandera, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	7.11.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Podpis

Poděkování

Rád bych poděkoval doc., PhDr. Zdeňku Beranovi, Ph.D. za odborné vedení mé práce, poskytnuté konzultace a rady. Velký dík náleží též mé rodině a přátelům za jejich trpělivost a podporu.

Anotace

MÜLLER, David, *Petr ze Zvířetic*, bakalářská práce, Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2024, 62 s.

Bakalářská práce se zabývá vypracováním biografie českého šlechtice první poloviny 15. století Petra ze Zvířetic, který představuje nejen významnou osobnost rodu pánů ze Zvířetic, ale i českých dějin tohoto období. Hlavním předmětem zkoumání jsou jeho život a více jak třicet let trvající působení ve vysoké politice Českého království v kontextu českých dějin se zřetelem k jeho příbuzenským a společenským vazbám. Zvláštní pozornost se věnuje proměnám predikátu, jehož Petr ze Zvířetic užíval, dále je zkoumán vývoj jeho pozemkového majetku. V práci jsou také nastíněny osudy nástupců této významné osobnosti a další směřování rodu pánů ze Zvířetic po jeho smrti.

Klíčová slova: páni ze Zvířetic, Zvířetičtí z Vartenberka, vyšší šlechta, interregnum, 15. století.

Annotation

MÜLLER, David, *Petr of Zvířetice*, bachelor degree thesis, Philosophical Faculty of Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2024, 62 pp.

The bachelor thesis deals with the biography of the Czech nobleman of the first half of the 15th century Petr of Zvířetice, who represents not only an important personality of the family of the lords of Zvířetice, but also of the Czech history of this period. The main subject of the research is his life and more than thirty years of high politics in the Czech Kingdom in the context of Czech history, with regard to his family and social ties. Special attention is paid to the changes in the predicate used by Petr of Zvířetice, and the development of his landed property is examined. The fate of the successors of this important figure and the further direction of the family of the Lords of Zvířetice after his death are also outlined.

Key words: lords of Zvířetice, Zvířetičtí of Vartenberk, high nobility, interregnum, 15th century.

Obsah

Úvod.....	1
1 Původ a rodové vazby.....	6
2 Před husitskou revolucí.....	14
3 Kříž, nebo kalich?	20
4 Polipanská politika a poselstvo do Basileje	25
5 Petr v boji o obsazení českého trůnu	32
6 V království bez krále	39
7 Dědicové a další směřování rodu.....	47
Závěr	50
Seznam použitých zkratk	52
Seznam pramenů a literatury	53
Archivní prameny	53
Vydané prameny.....	53
Literatura.....	57
Elektronické zdroje	62
Seznam příloh	63
Přílohy.....	64

Úvod

Cílem této bakalářské práce je biograficky uchopit život českého šlechtice první poloviny 15. století Petra ze Zvířetic, a to v širším kontextu doby, jeho majetkového zázemí a dále rodových či politických vazeb. Petr byl členem starobylého panského rodu a patřil k výraznějším osobnostem zejména po bitvě u Lipan, kdy se roku 1437 jako člen poselstva vypravil k basilejskému koncilu. V následném období interregna (1439–1453) se jako člen politického bloku Hynce Ptáčka z Pirkštejna angažoval ve vysoké politice, stejně jako v politice regionální. V uvedených letech totiž působil jako člen landfrýdní rady v čele Boleslavského landfrýdu.

Práce se primárně zaměřuje na období, Petrova života, tedy přibližně na časový interval od 80. let 14. století do roku 1446, avšak zabývá se přehledově i staršími dějinami pánů ze Zvířetic a stručně nastiňuje též osudy Petrových nástupců a další směřování rodu. Ačkoliv se pánům ze Zvířetic i Petrovi dostalo v minulosti pozornosti historiků, stále zbývá zodpovědět několik zásadních otázek ohledně jeho životní dráhy a působení. Rozpaky stále budí otázka Petrovy konfesní příslušnosti a jejího vývoje během husitské revoluce. Lze si položit i otázku, kdo byl Petr Zvířetický v rámci Ptáčkovy a později Poděbradovy strany. Zajímavým fenoménem u zvířetického pána je též vývoj podoby jeho predikátu.¹

Dosavadní bádání zaměřené na osobu Petra ze Zvířetic a jeho rod se prakticky zastavilo na počátku 20. století, kdy Josef Vítězslav Šimák vydal první díl své práce *Dějinné paměti Mnichovohradištského okresu*, v nichž mimo jiné zpracoval i osudy pánů ze Zvířetic. Petrovi ze Zvířetic se věnoval zcela minimálně.² Šimákova práce, jež je poplatná své době, se místy omezila jen na pouhý výčet dat a zmínek o pánech ze Zvířetic, a to značně nerovnoměrně, bez hlubší interpretace nebo zasazení do širšího kontextu. V mnoha ohledech se vlastně jedná o pouhé rozšíření kapitoly věnované zvířetickému hradu z desátého dílu monumentálního díla Augusta Sedláčka *Hrady, zámky a tvrze Království českého* věnujícího se Boleslavsku. Hodnotná je také

¹ Na jeho proměny se na příslušných místech upozorňuje, ale pro lepší přehlednost je k práci ve formě přílohy připojena tabulka mapující tyto proměny – srov. přílohu č. 6.

² Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Dějinné paměti Mnichovohradištského okresu I*, Mnichovo Hradiště 1917, s. 147.

z hlediska odkazů na prameny digitalizovaná Sedláčková lístková kartotéka uložená v depozitáři Historického ústavu AV ČR.³ To však nic nemění na faktu, že práce obou badatelů poskytují četné odkazy na prameny a tím i základnu pro další bádání. V 50. a 60. letech minulého století se téma pánů ze Zvířetic opět dočasně otevřelo, když se mu okrajově ve svých pracích věnoval František Michálek Bartoš, byť jeho závěry o Petrovi byly mnohdy diskutabilní.⁴

Dosud nevydané archivní prameny použité v práci pocházejí převážně z archivních souborů uložených v Národním archivu, konkrétně se jedná o fondy Archiv České koruny, Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků Praha – listiny, a dále z fondů třeboňského pracoviště Státního oblastního archivu v Třeboni, přesněji archivních souborů Cizí rody a Cizí statky.⁵ Jako pomůcka pro vyhledávání v archivních souborech byl využit *Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526*, třetí svazek ediční řady *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378, dec. – 1419, aug. 16)* a v případě Archivu České koruny pak katalogy zahrnující listiny ze sledovaného období.⁶

Z edic diplomatických pramenů využívá práce zejména *Archiv český*, který obsahuje různé typy písemností ze sledovaného období jako jsou smlouvy, sněmovní zápisy, v nichž se Petr nebo jeho příbuzní objevují. Jedná se především o prvních šest dílů.⁷ K rekonstrukci činnosti Petrova otce Viléma ze Zvířetic na zemském soudě slouží práce Josefa Emlera *Pozůstatky desk zemských Království českého r. 1541 pohořelých*.⁸ Pro polipanské období přecházející posléze do bezkráloví (konec 30. až 40. léta) si pozornost zaslouží sbírka osobních i veřejných

³ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého* (dále Hrady) 10 (Boleslavsko), Praha 1882; Elektronický katalog pozůstalosti Augusta Sedláčka, online: <http://www.augustsedlacek.cz/apps/>.

⁴ František Michálek BARTOŠ, *Husitská revoluce 2. Vláda Bratrstev a její pád 1426–1437*, Praha 1966.

⁵ Národní archiv (dále NA), fond (dále f.) Archiv České koruny (dále AČK); NA, fond Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků Praha – listiny; Státní oblastní archiv (dále SOA) Třeboň, f. Cizí rody (dále CR); SOA Třeboň, oddělení Třeboň, f. Cizí statky.

⁶ *Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526. Díl 1. Originály listin. sv. 1/1. 1378–1471*, edd. František Beneš – Karel Beránek, Praha 1974; *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378, dec. – 1419, aug. 16)* 3. *Fontes archivi publici Trebonensis*, ed. Božena Kopiczková, Praha 1977; *Archiv Koruny české 5. Katalog listin z let 1378–1437*, ed. Antonín Haas, Praha 1947; *Archiv koruny České 6. Katalog listin z let 1438–1526*, ed. Antonín Haas, Praha 1958.

⁷ *Archiv český čili, Staré písemné památky české i moravské z archivův domácích i cizích 1–6* (dále AČ), ed. František Palacký, Praha 1840, 1842, 1844, 1846, 1862, 1872.

⁸ *Pozůstatky desk zemských* (dále RT) *Království českého r. 1541 pohořelých* (= *Reliquiae tabularum terrae Regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum*) 1–2, ed. Josef Emler, Praha 1870, 1872.

písemností spojená s Oldřichem z Rožmberka zpřístupněná Blaženou Rynešovou.⁹ Prameny k dění v Čechách druhé poloviny 30. let a následně činnosti boleslavského landfrýdu, v němž se angažoval i Petr Zvířetický poskytuje též ediční řada *Codex diplomaticus Lusatiae superioris*.¹⁰

Z edic narativních pramenů využívá práce zejména pátý díl *Fontes rerum Bohemiarum*, jež obsahuje kroniku Vavřince z Březové, a především kroniku Bartoška z Drahonic, popisující mimo jiné události po uznání Zikmunda Lucemburského českým králem a jeho pobyt v Čechách, kdy se Petr vyskytoval v okruhu císařského dvora.¹¹ Dalším významným zdrojem informací jsou edice souboru rukopisů několika autorů z měšťanského prostředí, pro něž se v české historiografii vžilo označení *Staré letopisy české*, které se vhodně doplňují s výše zmíněnou Bartoškovou kronikou a rozšiřují okruh informací pro Petrovo působení od druhé poloviny 30. let až do jeho smrti. Z jednotlivých rukopisů se jedná zejména o texty R (vratislavský) a G (křižovnický) zpřístupněné v samostatných edicích. Nejstarší texty Starých letopisů byly poměrně nedávno vydány v ediční řadě *Fontes rerum Bohemiarum Series nova*. Pro ostatní texty je možné stále využít edici Františka Palackého z roku 1829.¹²

Z prací o husitské revoluci, která tvoří v životě Petra ze Zvířetic velmi podstatnou epizodu, se nabízí práce Petra Čorneje *Velké dějiny zemí Koruny české 5*,¹³ jež spolu s prací z pera Františka Šmahela *Husitská revoluce 3. Kronika válečných let*,¹⁴ je předním zdrojem pro kontextuální uchopení Petrova působení během revoluce. Přesto je na místě využít i starší práci Františka Michálka Bartoše *Husitská revoluce*

⁹ *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka 1–3*, ed. Blažena Rynešová, Praha 1929, 1932, 1937.

¹⁰ *Codex diplomaticus Lusatiae superioris* (dále CDLS) 4, ed. Richard Jecht, Görlitz 1911–1927.

¹¹ *Fontes rerum Bohemiarum* (dále FRB) 5, edd. Josef Emler – Jan Gebauer – Jaroslav Goll, Praha 1893.

¹² *Staré letopisy české. Z vratislavského rukopisu* (dále SLČ z rukopisu vratislavského), ed. František Šimek, Praha 1937; nejnověji i s rozbořem rukopisů srov. FRB. *Series Nova 2. Staré letopisy české (texty nejstarší vrstvy)*, edd. Alena M. Černa – Petr Čornej – Markéta Klosová, Praha 2003; *Staré letopisy české. Z křižovnického rukopisu* (dále SLČ z rukopisu křižovnického), edd. František Šimek – Miroslav Kaňák, Praha 1959; *Starí letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané* (dále SLČ), ed. František Palacký, Praha 1829.

¹³ Petr ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české 5 (1402–1437)*, Praha – Litomyšl 2000.

¹⁴ František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3. Kronika válečných let*, Praha 1996.

2. *Vláda Bratrstev a její pád 1426–1437*,¹⁵ kde se autor mimo jiné zabýval také čtvrtým poselstvem do Basileje.

Právě zhodnocení podílu zvířetického pána na tomto poselstvu je obtížné. Oproti předchozímu slavnému poselstvu z roku 1433 totiž není příliš dobře zdokumentováno. Jedním z důvodů je, že k roku 1437 se nedochovaly protokoly koncilu. Jistou náhradou za ně je spis Jana ze Sergovie *Historie gestorum sancte generalis synodi Basiliensis* vydaný v edici *Monumenta conciliorum generalium seculi decimi quinti. Concilium Basiliense. Scriptorum 2*, který zachycuje jednání vyslanců s koncilem, resp. hlavně teologické disputace mezi kališnickými mistry a koncilem.¹⁶ Tato střetnutí pak dále rozvinul výzkumem dochovaných záznamů těchto disputací v traktátech Jaroslav Prokeš ve své knize *M. Prokop z Plzně*.¹⁷ I přesto, že se jedná o poměrně krátkou epizodu v rámci celé knihy, zůstává tato práce po téměř sto letech jediným hlubším vhladem do čtvrtého českého poselstva směřujícího do Basileje.

Cenným zdrojem informací je v neposlední řadě literatura spojená s Boleslavskem a oblastí severních Čech. Pány ze Zvířetic a okrajově též Petrovou osobou se v několika kapitolách zabývá již zmíněná práce J. V. Šimáka *Dějinné paměti Mnichovohradištského okresu 1* s užitečnými odkazy na prameny a literaturu. Její nevýhodou je poněkud nepřehledný výklad rodové genealogie v rámci textu práce.¹⁸ Pro období husitské revoluce v regionálním kontextu je hodnotná práce Rudolfa Anděla *Husitství v severních Čechách*.¹⁹ Době interregna a landfrýdního hnutí na Boleslavsku společně s prosopografií regionu se věnuje práce Zdeňka Berana *Boleslavský landfrýd 1440–1453*.²⁰

Velmi hodnotným zdrojem jsou též monografie věnované osobám, rodům nebo politickým uskupením ve sledovaném období. Na prvním místě je nutno zmínit práce Martina Šandery v čele s monografií *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, jež shrnuje dění okolo

¹⁵ František Michálek BARTOŠ, *Husitská revoluce 2. Vláda Bratrstev a její pád 1426–1437*, Praha 1966.

¹⁶ *Monumenta conciliorum generalium seculi decimi quinti. Concilium Basiliense. Scriptorum* (dále MC) 2, ed. František Palacký, Vídeň 1873.

¹⁷ Jaroslav PROKEŠ, *M. Prokop z Plzně. Příspěvek k vývoji konservativní strany husitské*, Praha 1927.

¹⁸ Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*

¹⁹ Rudolf ANDĚL, *Husitství v severních Čechách*, Liberec 1961.

²⁰ Zdeněk BERAN, *Boleslavský landfrýd 1440–1453. Krajský landfrýdní spolek v pohusitských Čechách*, České Budějovice – Hradec Králové 2011.

Ptáčkovy strany, s níž Petr ze Zvířetic spojil velkou část své politické aktivity po smrti císaře Zikmunda Lucemburského.²¹ Užitečná je taktéž monografie věnovaná posledním pánům z Michalovic Zdeňka Berana, s jejichž dominiem Zvířetičtí bezprostředně sousedili, a zejména Jindřich II. z Michalovic byl v častém styku s Petrovými nástupci.²² Dále lze zmínit např. práci Jakuba Jiřího Jukla o Janovi Smiřickém ze Smiřic, který vykonával funkci druhého hejtmana Boleslavského kraje nebo knihu Vladimíra Volfa *Jan Kolda ze Žampachu*.²³

Práce využívá biografického přístupu a chronologického členění práce. Na tomto základě je zformována struktura práce, jejíž první kapitola se zabývá Petrovými předky, vývojem majetkového zázemí rodu do předhusitské doby, dále rodovým erbem a v neposlední řadě vývojem predikátu užívaného příslušníky rodu. Následujících pět kapitol mapuje Petrovu životní dráhu v rámci českých dějin, avšak soustředí se též na jeho vazby a kontakty v tehdejší české společnosti, které zjevně hrály významnou úlohu např. v Petrově politickém směřování během husitské revoluce. Sedmá a poslední kapitola se věnuje Petrovým nástupcům a způsobu, jak dokázali zužitkovat dědictví zanechané jim touto významnou osobností. Dostupnost všech online zdrojů byla ověřena k 27.3. 2024.

²¹ Martin ŠANDERA, *Hynce Ptáček z Pirkštejna. Opomíjený vítěz husitské revoluce*, Praha 2011.

²² Zdeněk BERAN, *Poslední páni z Michalovic. Jan IV. († 1435/1436) a Jindřich II. († 1468)*, České Budějovice – Hradec Králové 2010.

²³ Jakub Jiří JUKL, *Jan Smiřický ze Smiřic. Vzestup a pád zakladatele slavného rodu*, České Budějovice 2012; Vladimír WOLF, *Jan Kolda ze Žampachu. Život táborského hejtmana, loupeživého rytíře a psance*, Hradec Králové – Trutnov 2002.

1 Původ a rodové vazby

Zvířetický pán náležel ke starobylému panskému rodu. Právě kvůli svému původu byl Petr ze Zvířetic v písemnostech osloven jako „urozený“, což ukazovalo na jeho příslušnost k panskému stavu a umožňovalo mu pohyb v nejvyšších patrech tehdejší české společnosti.²⁴ Jeho rod představoval větev rozrodu jednoho z nejstarších šlechtických rodů v českých zemích. Jeho nejstarším známým předkem byl Markvart, komorník krále Vladislava I., zmíněný roku 1159 v jedné z královských listin. Markvartici, jak bývá rod po svém zakladateli v české historiografii nazýván, měli svou pozemkovou základnu převážně v severních a severozápadních Čechách. Markvartův syn Heřman dokázal využít rozbrojů uvnitř přemyslovské dynastie a s podporou knížete Soběslava II. získal úřad maršálka. O dva roky později dosáhl úřadu nejvyššího komorníka, avšak po porážce Soběslava II. se z dvorských kruhů stáhl. Nicméně nástup knížete Konráda II. Oty mu znovu otevřel cestu ke dvoru, panovník mu navrátil i úřad komorníka. Heřman, připomínaný naposledy roku 1197, po sobě zanechal tři syny: Beneše, Markvarta a Závíše. Od nejstaršího syna Beneše vzešla větev pánů z Michalovic. Prostřední syn Markvart se stal společným předkem většiny větví markvartického rozrodu. S manželkou Hostilkou měl Markvart také tři syny, z nichž každý založil jednu z rodových větví. Jaroslav se stal prapředkem pánů z Valdštejna a Rotštejna. Nejmladší z bratrů Markvart z Ostrého dal vzniknout pánům z Vartenberka a prostřední syn Havel založil hrad Lemberk, podle něhož se začal psát. Jeho manželkou byla Zdislava z Křižanova, se kterou měl opět tři syny. Nejstarší syn Havel zemřel bez potomků, prostředním synem Jaroslavem pokračoval leberský rod a nejmladší syn Zdislav založil vlastní rodovou větev – pány ze Zvířetic.²⁵

Zdislav se poprvé objevil v pramenech roku 1272, ale výrazněji se prosadil až s návratem Václava II. z braniborského zajetí a jeho nástupem na trůn roku 1283, kdy je uváděn jako pražský purkrabí, avšak jen dočasně, jelikož již následujícího roku se v tomto úřadu uvádí Hroznata z Úžic.²⁶ Zdislav postavil na dolním toku Jizery hrad

²⁴ Srov. Josef MACEK, *Česká středověká šlechta*, Praha 1997, s. 39.

²⁵ K Markvarticům srov. J. V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 18–20; Berthold WALDSTEIN-WARTENBERG, *Markvartici, z historie nejstarší české šlechty z ranné doby vlády Přemyslovců*, *Heraldika a genealogie* 33, 2000, s. 4–85.

²⁶ K první zmínce srov. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (dále RBM) 4, ed. Josef Emler, Praha 1892, s. 818, č. 2107; k úřadu nejvyššího purkrabího srov. František PALACKÝ,

Zvířetice, podle nějž se psala jím založená větev. Poprvé se psal podle Zvířetic pravděpodobně roku 1287.²⁷ S jistotou lze však tvrdit, že hrad Zvířetice byl postaven před rokem 1318, kdy Zdislava pohání Vok z Rotštejna, že mu způsobil škody na jeho vsích.²⁸ Tento půhon je zároveň poslední připomínkou Zdislava v pramenech.

Hrad, jenž dostal jméno podle starší vesnice, měl obdélníkovou dispozici a typově náležel spíše k bergfritovému typu s prvky kastelu. Západní stranu, kde se nacházelo čelo hradu, chránil příkop s valem, jenž se táhl až na boky. V nárožích čela se nacházely dvě věže, z nichž severní byla větší a dalo se do ní vstoupit jen po ochozu ze severní části opevnění. Vstupní brána se nacházela u menší věže umístěné v západním nároží, nikoliv u věže severní, jak je tomu dnes. Na jižní straně, kde byl hrad chráněn strmým svahem k Jizeře, stával hradní palác a ve východním nároží třetí věž.²⁹

Ke Zvířeticím náleželo ve 14. století pět vsí: Zvířetice, Bítouchov, Pryčhledy, Dolánky, Podhradí a Bradlec. Pánům ze Zvířetic náležela dále asi část vsi Kosmonosy a podací právo k tamnímu kostelu, také vsi Krupá a Rokytá. Na jih od Mladé Boleslavi také půlka vsi Sovinky, ves Vinec s podacím právem a platy v Rokytovci, Pětikozlech a Bezně. Dále na jih blíže Benátek nad Jizerou drželi Zvířetičtí ves Luštěnice s tvrzí a kostelem. Asi do roku 1383 patřilo Zvířetickým i město Jablonné, které zdědil zakladatel rodu Zdislav po otci.³⁰

Zdislavovi synové Heřman a Markvart stáli v otázce nástupnictví na uprázdněný český trůn po Přemyslovcích nejprve na straně Jindřicha Korutanského. Ten sice Heřmanovi Zvířetickému svěřil roku 1309 úřad nejvyššího purkrabího, ale za týden mu jej zase odňal, čímž si Zvířetické znepřátelil, a oba bratři přešli

Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků zemských i dvorských v království českém, od nejstarších časů až do nynějška, in: Dílo Františka Palackého 1, ed. Jaroslav Charvát, Praha 1941, s. 339.

²⁷ Srov. August SEDLÁČEK, *Pýcha urozenosti a vývody u starých Čechův a Moravanův*, Praha 1914, s. 99.

²⁸ *Reliquiae tabularum terrae citationum vetustissimae (Nejstarší zbytky desk zemských půhonných)*, edd. František Dvorský – Josef Emler, Praha 1868, s. 64, č. 326; k tomu též A. SEDLÁČEK, *Hrady 10*, s. 103.

²⁹ Srov. Tomáš DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2009, s. 637–638; Dobroslava MENCLOVÁ, *České hrady 1*, Praha 1972, s. 361–362; srov. přílohu č. 9.

³⁰ K rekonstrukci pozemkové držby srov. Josef Vítězslav ŠIMÁK, *České dějiny 1 (část 5). Středověká kolonizace v zemích českých*, Praha 1938, s. 773–774, 801; TÝŽ, *Dějinné paměti...*, s. 34–35; A. SEDLÁČEK, *Hrady 10*, s. 104–105, 285–286.

na stranu lucemburské kandidatury.³¹ Heřmanův bratr Markvart doprovázel roku 1310 Elišku Přemyslovnu na cestě do Špýru, kde si vzala Jana Lucemburského.³² V roce 1317, kdy během královny nepřítomnosti vypukla domácí válka mezi stranou Jindřicha z Lipé a stranou královnina oblíbence Viléma Zajíce z Valdeka, stáli bratři na straně při královnině oblíbenci. Po svém návratu však král odmítl pomoc české šlechty shromážděné okolo královny. V Pojizeří se tehdy rozhořela válka mezi větvemi markvartického rozrodu, jelikož příslušníci jednotlivých větví stáli na opačných stranách konfliktu a vzájemně si škodili. Ani Heřman s Markvartem nebyli výjimkou. Za škody, jež způsobili, byli poháněni k soudu.³³ V roce 1321 pak sliboval Heřman ze Zvířetic za sebe i svého bratra Markvarta vydat králi zápisy na vsi Žitomír, Zamachy a (Mělnické) Vtelno, přičemž dvě poslední vsi pak znovu od krále obdrželi a k nim ještě vsi Choroušnice a Choroušky.³⁴ Roku 1345 pak získal Markvart od hradišťského kláštera vsi Bakov (s lázní a výnosem z vaření piva), Veselou, Ptýrov, Ptýrovec, Maňkovic, dále dva mlýny (jeden v Bakově před Veselou) a louku Přestrašín, les Lovětín a rybník Rečkov. Nicméně si mniši z uvedených vsí ponechali výnosy klášterního úroku a královské berně, které pro ně museli Zvířetičtí vybírat.³⁵

Oba bratři měli vícero potomků, mezi nimiž došlo k dělení majetku, čímž Zvířetičtí přišli o ves Vinec. Nejvyššího postavení z nich dosáhl Markvartův syn Hašek, který jakožto důvěrník císaře Karla IV. vykonával úřad mistra královské komory v letech 1351–1370. Podílel se snad i na vzniku mezi šlechtou nepříliš oblíbeného zákoníku *Majestas Carolina* a doprovázel císaře i na cestě do Francie roku 1377. Zemřel někdy před rokem 1401, kdy král Václav daroval Volfhartovi

³¹ FRB 3, edd. Josef Jireček – Josef Emler – Ferdinand Tandra, Praha 1882, s. 219; nověji srov. *Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila*, ed. Bohuslav Havránek – Jiří Daňhelka, Praha 1958, s. 166; k situaci v českém státě srov. Jiří SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo (1316–1378)*, Praha 1979, s. 16–49.

³² FRB 4, ed. Josef Emler, Praha 1884, s. 144; nověji srov. Petr ŽITAVSKÝ, *Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae*, edd. Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha 1976, s. 189.

³³ Ke šlechtickým uskupením a domácí válce srov. J. SPĚVÁČEK, *Karel IV...*, s. 51–53; *Zbraslavská kronika...*, s. 313; k válce mezi Markvartici srov. J. V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 36–37.

³⁴ A. SEDLÁČEK, *Hrady 10*, s. 104.

³⁵ RBM 4, s. 808, č. 2074; k tomu J.V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 37, 95 (zde také zmínka o rybníku, který edice nezmiňuje).

ze Strýčkova sladovnu se zahradou u Písku, která na něj spadla jako odúmrť po Haškovi.³⁶

Všichni Markvartovi synové zemřeli bez dědiců a poté drželi Zvířetice s panstvím společně Heřmanovi synové Havel a Oldřich. Bratři museli asi pro dluhy roku 1375 zapsat rodový hrad Václavovi Zajícovi z Valdeka, kterému byli dlužni plat ve Vtelně a pravděpodobně byli nuceni prodat Jablonné, aby rodový hrad získali zpět.³⁷ Oldřich zemřel bezdětný před rokem 1386, ale jeho žena Anna jej přežila.

Havel (někdy uváděný jako Havel starší) okolo roku 1340 vyhnal svou zákonitou manželku Kačnu a místo ní si vzal jistou Perchtu, přičemž přinutil studénského kněze, aby jej oddal s touto Perchtou, za což kněz stál o čtyřicet let později před církevním soudem.³⁸ Havel roku 1381 spolu se svými syny Havlem mladším a Vilémem pečetil nadání kosmonoskému kostelu v podobě tří kop platu ve vsi Bezně, které učinil jeho syn Jan.³⁹ Od poloviny 60. let se připomíná na zemském soudu někdy ve společnosti svých synů, naposledy však roku 1383.⁴⁰ Jan se objevuje v pramenech již v roce 1355, kdy pro něj císařovna Anna Svídnická žádala církevní prebendu v Boleslavi, ale zdá se, že nakonec církevní dráhu nenastoupil. Podobně jako jeho otec, i on je naposledy zmíněn roku 1383.⁴¹

Petrův otec byl syn Havla staršího Vilém ze Zvířetic, jež se, podobně jako jeho bratr Havel mladší, vyskytuje v pramenech od roku 1381. Poprvé se objevuje počátkem května toho roku, kdy Jan řečený Kozíhlava a jeho rukojmí slibují králi Václavovi a přítomným pánům (mezi nimi i Vilémovi) zaplatit dlužnou částku 400 kop grošů a vrátit statky ve vsi Hředle.⁴² Dále se objevuje většinou ve spojitosti

³⁶ K dělení majetku srov. *tamtéž*, s. 37–39; dále srov. J. SPĚVÁČEK, *Karel IV...*, s. 461, 469–473; *Regesta imperii 8. Die Regesten des Kaiserreichs unter Kaiser Karl IV.*, ed. Johann Friedrich Böhmer, Innsbruck 1877, s. 490, č. 5857; k datu smrti srov. *Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480*, ed. August Sedláček, Praha 1914, s. 61, č. 357; je tedy zřejmé, že starší Sedláčkova hypotéza, že Hašek zemřel asi po roce 1364 je neplatná – srov. A. SEDLÁČEK, *Hrady 10*, s. 104.

³⁷ *Tamtéž*, s. 104–105; prodej Jablonného k vykoupení Zvířetic je hypotéza Šimáka srov. J. V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 40.

³⁸ *Acta judiciaria consistorii pragensis 2.*, ed. Ferdinand Tadra, Praha 1893, s. 101, č. 147.

³⁹ Srov. *Libri erectionum 2*, ed. Clemens Borový, Praha 1878, s. 179–180, č. 318.

⁴⁰ RT 1, s. 479.

⁴¹ Srov. *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia 2*, ed. Jan Bedřich Novák, Praha 1907, s. 143, č. 352; k tomu A. SEDLÁČEK, *Hrady 10*, s. 105.

⁴² NA, f. AČK 1233, online: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/1233/charter>.

se zemským soudem, kde zasedal pravidelně v letech 1389–1414.⁴³ V 90. letech několikrát asi podával kněze v Luštěnicích a roku 1392 vykázal bakovskému faráři desátek z popluží, jež držel k hradu Zvířetice.⁴⁴ Již během prvního odboje panské jednoty proti králi Václavovi roku 1394 se připojil na stranu jednoty, avšak nepatřil k jejím iniciátorům. V souvislosti s panskou jednotou se Vilém objevil i na sněmu svolaném králem Zikmundem do Prahy na 18. února 1402, který se sešel za účelem nastolení pořádku v zemi. Uherský král měl na základě dohody se svým bratrem převzít faktickou správu království a pomoci Václavovi k císařské koruně, avšak Václav se navzdory předchozím dohodám bratrovi v březnu téhož roku postavil na odpor a s ním i moravský markrabě Prokop.⁴⁵ Spor uvnitř lucemburské dynastie rozdělil i Zvířetické, jelikož Vilémův bratr Havel se pohyboval nejpozději od roku 1395 v okruhu markraběte Prokopa, kdy mu společně s ním a dalšími pány hrozila klatba za to, že škodili na statcích olomoucké kapituly.⁴⁶ Prokop Havlovi dokonce 8. června 1402 dal v zástavu v hodnotě 1000 kop grošů královský hrad Bezděz pod podmínkou, že mu bude vždy otevřen a že mu Havel pomůže čelit jeho nepřátelům.⁴⁷ Pravděpodobně nedlouho po sepsání této listiny vylákali král Zikmund a markrabě Jošt, ležící s armádou u Bezdězu, pod záminkou vyjednávání Prokopa z hradu a zajali ho. Podobně se v zajetí Zikmundových straníků nacházel i král Václav.⁴⁸

V již změněných poměrech po návratu krále ze zajetí se v prosinci roku 1404 sešel zemský sněm a soud, jehož se zúčastnil také Vilém. Páni se zde rozhodli obnovit instituci krajských popravců, aby tak čelili dlouhodobému problému v podobě zemských škůdců a lapků, kteří se v zemi rozmohli během předchozího období zjitřených poměrů. Ze zajetí se navrátilší král postup pánů schválil a jmenoval krajské

⁴³ RT 1, s. 97, 102, 103, 527, 529, 562–563, 569, 594; RT 2, s. 10, 34, 45, 46, 58, 61, 66, 67, 72, 74–76, 80, 81, 86, 109–111.

⁴⁴ *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim* 5, ed. Josef Emler, Praha 1865, s. 65, 212, 273; J. V. Šimák se domníval, že se jednalo o Viléma mladšího ze Zvířetic, syna Havla mladšího, k tomuto názoru jej pravděpodobně vedla skutečnost, že v roce 1404 získal platy v Luštěnicích král jako odúmrtí po Havlovi. Ačkoliv tuto eventualitu nelze vyloučit, není možné ji ani potvrdit – k tomu J. V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 41; A. SEDLÁČEK, *Hrady 10*, s. 105.

⁴⁵ Srov. AČ 2, s. 354, č. 82; *tamtéž*, s. 359–360, č. 102; z literatury srov. J. SPĚVÁČEK, SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. (1361–1419). K předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 236, 335–337.

⁴⁶ Srov. *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia* 5, ed. Kamil Krofta, Praha 1903, s. 803, č. 1475.

⁴⁷ NA, f. AKČ, inv. č. 1352.

⁴⁸ SLČ, s. 7–8, č. 24; dále srov. J. SPĚVÁČEK, *Václav IV...*, s. 338–339.

popravce. Ti měli dbát o udržování bezpečnosti v kraji, ale do jejich pravomocí spadalo také pronásledování a trestání zločinců.⁴⁹ V Boleslavském kraji byli jmenováni popravci Jan z Michalovic, Aleš Škopek z Dubé a Vilém ze Zvířetic, jehož král instaloval listinou z 5. ledna 1405.⁵⁰

Během Vilémova panování na Zvířeticích došlo ke změnám v majetkovém zázemí rodu, když roku 1386 zemřela Anna, vdova po jeho strýci Oldřichovi. Královští úředníci se domáhali věna zapsaného na Sovinkách, Vtelně a Kosmonosech jakožto odúmrti. Vilémovi se nakonec podařilo ubránit alespoň podíl na Kosmonosech a odkupem práva na Vtelno za 180 kop grošů – jak dosvědčil Purkhart z Janovic a Břeněk ze Skal – jej pravděpodobně obhájil, jelikož roku 1405 mu král Václav povolil prodat vsi Zamachy a Vtelno Alšovi Škopkovi z Dubé za 1500 kop grošů. Pravděpodobně ve stejném roce se Alešovi dostaly i další dvě vsi z majetku Zvířetických, a to Chorušice a Choroušky.⁵¹ Zvířetičtí přišli také o platy v Bezně a Luštěnicích, které zabral roku 1404 po smrti Havla mladšího a jeho ženy Perchty král, proti čemuž se neúspěšně bránila jejich dcera Eliška.⁵²

Páni ze Zvířetic ve svém erbu původně užívali lvici společnou Markvarticům. Nachází se na pečeti Zdislava ze Zvířetic ještě v roce 1283, ale k roku 1321 už jeho syn Heřman užíval polceného štítu.⁵³ Ten přijaly i některé další větve markvartického rozrodu, předně páni z Vartenberka, páni z Lemberka (nejbližší příbuzní pánů ze Zvířetic) a též někteří páni z Michalovic, přičemž každá větev měla užívat jiného klenotu, avšak helm na dochované pečeti mistra královské komory Haška ze Zvířetic z roku 1357 už nese otevřená křídla.⁵⁴ Polcený štít užívaný Zvířetickými mívá

⁴⁹ K předchozím poměrům a změnám srov. *tamtéž*, s. 341–358; nověji P. ČORNEJ, *Velké dějiny* 5, s. 72–83; k přítomným na sněmu a soudu AČ 2, s. 364, č. 112; k vývoji a vymezení pravomocí popravců srov. Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2007, s. 66–67.

⁵⁰ Regest listiny srov. *Archiv Koruny české V. Katalog listin z let 1378-1437*, ed. Antonín Haas, Praha 1947, s. 108, č. 172; originál listiny srov. NA, f. AČK, inv. č. 1374, online: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/1374/charter?q=ze%20zv%C3%AD%C5%99etic>.

⁵¹ Srov. AČ 31, ed. Gustav Friedrich, Praha 1931, s. 54–55, č. 58; dále NA, f. Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků Praha – listiny (dále ŘSRF/P – listiny), inv. č. 9; *Hrady* 10, s. 238; k rozsahu pozemkového majetku okolo roku 1400 srov. přílohu č. 1.

⁵² AČ 35, ed. Gustav Friedrich, Praha 1935, s. 119–120, č. 69.

⁵³ Srov. Martin KOLÁŘ, *Českomoravská heraldika. Část obecná*, Praha 1902, s. 173; Zdislavova pečeť srov. August SEDLÁČEK, *Atlasy erbů a pečeti české a moravské šlechty* 5, Praha 2003, s. 329, č. 1; Heřmanova pečeť srov. *tamtéž*, s. 336, č. 8.

⁵⁴ Srov. M. KOLÁŘ, *Českomoravská heraldika...*, s. 173–174; Haškova pečeť srov. A. SEDLÁČEK, *Atlasy erbů* 5..., s. 210, č. 5.

většinou pravé pole zlaté a levé černé, avšak v některých případech došlo k obrácení barev. Původní markvartická lvice zcela opuštěna nebyla, v kombinaci s polceným štítem ji na své pečeti užíval johanitský převor Havel z Lemberka, strýc pozdějšího převora Jana ze Zvířetic, ještě roku 1365.⁵⁵ Podoba erbu Zvířetických se v druhé polovině 14. století ustálila v podobě zlato-černého polceného štítu s kolčí přilbou opatřenou klenotem ve tvaru otevřených křídel. Této podoby rodového znaku užíval během svého života též Petr ze Zvířetic.

V této kapitole je též nutno zmínit jev, jenž provázal rod pánů ze Zvířetic po celé 15. století. Zvířetičtí užívali po celé 14. století střídavě predikátu „z Lemberka“ či „ze Zvířetic“, někdy též obojí. Tato praxe začala mizet ke konci 14. století, kdy se postupně přestával objevovat predikát „z Lemberka“, ale na počátku 15. století se navíc páni ze Zvířetic začali nepravděpodobně psát „z Vartenberka a ze Zvířetic“.⁵⁶ Prameny nenaznačují, že by mezi oběma rody existovalo v závěru 14. století nějaké bližší sepětí. Vilém starší ze Zvířetic se sice s Vartenberky pravidelně setkával na zemských sněmech a na zemském soudu, avšak na listinách svědčil Vartenberkům pouze jednou, a to 20. prosince 1393 Václavovi z Vartenberka, kde jako svědek vystupoval i jeho mocný sused Jan z Michalovic a příslušníci širšího rodu Vartenberků.⁵⁷ První případ této podoby predikátu pochází z roku 1409, kdy se tak píše Vilém mladší ze Zvířetic, jenž se po smrti svého otce Havla mladšího přesunul do jihozápadních Čech, kde se usadil na tvrzi v Tchořovicích. Petrův otec Vilém starší poprvé použil tuto podobu predikátu až v roce 1414. Na tento jev upozorňoval už August Sedláček a také J. V. Šimák, ale k bližšímu rozboru nikdy nedošlo. Motivací Zvířetických k přijetí přídomku jiného rodu, s nímž sdíleli vzdálené předky a rodový erb, mohlo být pozvednutí rodové prestiže, ale i zdůraznění posílení těchto příbuzenských vazeb skrz sňatek Petra ze Zvířetic s Eliškou z Vartenberka a Veselí, s níž se Petr neznámo kdy oženil.⁵⁸ Eliška představovala poslední členku své větve

⁵⁵ Srov. NA, f. Maltézští rytíři – české velkopřevorství, inv. č. 2219, online: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/RM/2219/charter?q=2219>; ke vztahu Havla a Jana srov. Jiří MITÁČEK, *Čeští johanité 1367–1397 – správci a diplomaté*, Časopis Národního muzea – řada historická 174, 2005, č. 3–4 s. 113.

⁵⁶ A. SEDLÁČEK, *Pýcha urozenosti...*, s. 103; J. V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 43.

⁵⁷ Srov. SOA Třeboň, oddělení Třeboň, f. Cizí statky I, kart. 91, inv. č. 744.

⁵⁸ Srov. August SEDLÁČEK, *Hrady 11 (Prácheňsko)*, Praha 1897, s. 254; k tomuto jevu dále TÝŽ, *Pýcha urozenosti...*, s. 103; J. V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 43; osvojení si přídomku jiné větve

rodu, snad se Petr převzetím vartenberského predikátu do své titulatury snažil prezentovat jako dědic a symbolický pokračovatel této větve Vartenberků. Tím by se vysvětlilo používání vartenberského predikátu u jeho osoby, nikoli však u jeho otce a bratra, kteří jej používali více než dvacet let před prvním zaznamenaným případem využití tohoto predikátu u Petra. V otázce vývoje podoby predikátu užívaného Petrem Zvířetickým je nutno konstatovat, že z dvaapadesáti prozkoumaných případů použité titulatury u zvířetického pána celkem deset představovalo užití vartenberského predikátu, tj. necelá pětina ze všech případů. Zároveň nelze říci, že by se v užívání vartenberského predikátu nacházela logická návaznost např. pokud adresátem byl cizozemec (pouze ve čtyřech z deseti případů byl vartenberský predikát užit v dokumentech směřující mimo Čechy). Avšak z nastíněných údajů je patrné, že již nešlo o zcela marginální jev. Během Petrova života se stále více projevoval proces kulminující v druhé polovině 15. století, kdy páni ze Zvířetic natrvalo přijali titulaturu „Zvířetičtí z Vartenberka“.⁵⁹

markvartického rozrodu není v českých dějinách zcela ojedinělým případem, podobný krok učinili z prestižních důvodů i Valdštejnové z hradištské větve rodu v roce 1758 – srov. Jiří HRBEK, *Strážce rodové paměti*, in: Na rozhraní času: Litoměřický biskup Arnošt Emanuel z Valdštejna (1716–1789) a jeho svět, ed. Vít Vlnas, Litoměřice–Praha 2019, s. 130.

⁵⁹ Srov. příloha č. 6.

2 Před husitskou revolucí

První písemná zmínka o Petrovi pochází z 18. září roku 1400, kdy jej jeho otec nechal spolu s bratry Zdislavem, Václavem, Markvartem, Prokopem, Heřmanem a Janem vysvětit v Praze na akolyty. Jakožto nejvyšší stupeň nižšího svěcení vyžadoval od svěcence dovršení alespoň 14 let věku, pokud svěcenec tohoto věku nedosahoval, bylo nutné získat dispens, který odstraňoval překážku nízkého věku, zároveň nesměl vykazovat žádné tělesné nebo mentální defekty. Lze tedy předpokládat, že Petr dosáhl minimálně této věkové hranice nebo ji již překročil, tudíž je možné klást jeho narození k roku 1386, ale spíše před něj. Na svěcence byly kladeny i určité požadavky v ohledu znalostí. Kandidát musel prokázat schopnost čtení, elementární znalosti latiny v podobě tvorby jednoduchých vět a také musel umět zpívat.⁶⁰ Po svém vysvěcení na akolytu mizí Petr na dalších 14 let z písemných pramenů, nicméně vazby, které navázali jeho otec a bratři, určili jeho další směřování během husitské revoluce i po ní. Je tedy žádoucí se s aktivitou rodu v kontextu předhusitských Čech blíže seznámit.

V Čechách na počátku 15. století sílilo reformní hnutí navazující na Milíče z Kroměříže a Matěje z Janova, kteří si přáli nápravu církve. Jádrem tohoto hnutí se stala skupina učenců na pražské univerzitě, jejichž tváří se stal v letech 1408 až 1409 betlémský kazatel Jan Hus. Tito učenci přijali za své některé teze anglického reformátora Jana Viklefa, mimo jiné také požadavek na provedení reformy církve s pomocí světské moci a zábor světských statků církve. Vzhledem k postojům krále Václava IV. a jeho oblíbenců z řad nižší šlechty (tzv. milců) ke vztahu světské a církevní moci získalo reformní hnutí dočasně podporu v dvorských kruzích, a dokonce na krátkou dobu mělo na své straně i nového arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Házmburka. Trvalejší podporu však hnutí našlo ve šlechtě, které se zamlouval program příznávající světské moci primát nad mocí církevní a sekularizace církevních statků. Považovat však tyto body za jedinou motivaci šlechticů pro podporu nápravného hnutí by bylo chybou a značným zjednodušením.

⁶⁰ *Liber ordinationum cleri*, ed. Antonín Podlaha, Praha 1922, s. 61; Eva DOLEŽALOVÁ, *Dítě a církev ve středověku*, *Mediaevalia Historica Bohemica* 19, 2016, č. 1, s. 76, 83; TÁŽ, *Svěcenci pražské diecéze 1395–1416*, Praha 2010, s. 41–45.

Páni ze Zvířetic se aktivně zapojili do podpory reformního hnutí okolo Jana Husa na pražském vysokém učení. Jejich spojení s reformním hnutím fungovalo na osobnějši úrovni než u jiných šlechtických stoupců reformy církve, jelikož Petrův starší bratr Zdislav studoval od roku 1402 na univerzitě a roku 1410 již byl mistrem. Hus osobně se stal jeho promotorem na bakaláře roku 1405. Zachovalo se i znění jím pronesené řeči, avšak na její identifikaci jako bakalářské se sekundární literatura neshodne.⁶¹ Jako čerstvý mistr se Zdislav aktivně angažoval ve sporech o Viklefa. Když arcibiskup Zbyněk koncem roku 1409 stáhl svou podporu reformnímu hnutí a nechal veřejně vyhlásit svůj úmysl Viklefovy spisy spálit, připojil se Petrův bratr spolu s Husem a dalšími mistry a studenty k odvolání proti arcibiskupovu postupu. Nicméně i tak byly Viklefovy knihy 16. července 1410 spáleny a na osoby, jež se připojily k odvolání, byla uvalena klatba. Reakcí na arcibiskupův postup se staly obrany Viklefových spisů probíhající na přelomu července a srpna. Zdislav ze Zvířetic se ujal obrany díla *O univerzálích* a za zmínku stojí, že obrany dalšího spisu se ujal jeho vrstevník Prokop z Plzně.⁶²

Podporu šlechty kultivovali reformátoři poměrně dlouho a vyplatila se jim zejména poté, kdy ztratili podporu krále Václava, jehož si Hus pohněval roku 1412 během tzv. odpustkové aféry, kdy se král postavil na podporu prodeje papežských odpustků. Ztráta podpory krále a tlak církevních představitelů jej donutily opustit Prahu, ale zároveň se v listopadu toho roku obrátil na zemský soud s prosbou o intervenci ve své věci. Byť se k tomuto zasedání zemského soudu nezachoval výčet účastníků, lze na základě předchozích a navazujících zasedání přibližně určit přítomné pány, mezi nimiž se pravděpodobně nacházela též hlava zvířetického rodu Vilém starší ze Zvířetic spolu s dalšími šlechtici sympatizujícími s Husem, kupříkladu Čeněk z Vartenberka. Ti se asi rozhodli spíše pro individuální intervenci u krále.⁶³ Snad právě společný program podpory reformního hnutí sblížil Zvířetické s pánem z Vartenberka,

⁶¹ Jana NECHUTOVÁ a kol., *Mistr Jan Hus, učitel a kolega*, Brno 2021, s. 149–155; F. Šmahel klade řeč až na 11. března 1410 a tvrdí, že šlo o magisterskou promoci – srov. František ŠMAHEL, *Jan Hus. Život a dílo*, Praha 2013, s. 83; naopak autoři kolektivní monografie s edicemi promočních řečí a Václav Novotný kladou promoční řeč do roku 1405 v souvislosti se Zdislavovými bakalářskými zkouškami – srov. Václav NOVOTNÝ, *M. Jan Hus. Život a učení*, Praha 1919, s. 179.

⁶² Srov. F. ŠMAHEL, *Jan Hus...*, s. 57–87.

⁶³ K odpustkové aféře srov. *tamtéž*, s. 121–130; odvolání k zemskému soudu srov. John Martin KLASSEN, *The Nobility and the Making of the Hussite Revolution*, New York 1978, s. 89–90; dále František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 1. Kořeny české reformace*, Praha 2023, s. 324.

jenž trvale upevňoval své pozice v zemské politice. Častější kontakty lze sledovat od následujícího roku, kdy se jako hlavní spojovací článek mezi pány ze Zvířetic a Čenkem z Vartenberka jeví Petrův starší bratr Václav, jenž Čenkovi svědčil na listinách. Poprvé 6. února ve smlouvě mezi Jindřichem z Vartenberka a Čenkem o hrad Veliš, podruhé pak 28. září, kdy Vartenberkovi svědčil na kvitanci pro opavského a ratibořského knížete Jana II.⁶⁴ Zvířetické lze v blízkosti nově ustaveného nejvyššího purkrabího z Vartenberka nalézt i v roce 1414, kdy došlo k řešení sporů mezi královnou Žofíí a Hynkem Krušinou z Lichtenburka o Albrechtice, kde Čeněk z Vartenberka vystupoval s arcibiskupem Konrádem z Vechty a královskou radou jako rozhodčí. Obě strany uzavřely 9. června 1414 v Praze příměří, při němž oběma stranám svědčil moravský zemský hejtman Heralt z Kunštátu a Václav ze Zvířetic. O necelé dva týdny později se Václav zúčastnil dalšího urovnávání sporů, tentokrát po boku otce svědčil bratrům Bohuslavovi, Hynkovi Krušinovi a Janovi ze Švamberka na listině, v níž vyjadřovali vůli podřídit se rozhodnutí královské rady v jejich sporu s královským párem. I v tomto případě vystupoval Vartenberk jako jeden z hlavních rozhodčích.⁶⁵

Druhá polovina toho roku se nesla ve znamení další podpory Janu Husovi, jíž se už účastnil i samotný Petr. Hus se tehdy již vrátil z venkova do Prahy a připravoval se na slyšení před koncilem, což obnášelo shánění svědeckví o jeho pravověrnosti. Sice se mu nepodařilo získat toto osvědčení přímo od arcibiskupa Konráda z Vechty, ale 30. srpna se mu v domě mincmistra Petra Zmrzlíka ze Svojšína dostalo potvrzení pravověrnosti od pražského inkvizitora Mikuláše. Jako svědci inkvizitorovy výpovědi se uvádí na předním místě Vilém starší ze Zvířetic a s ním i Petr.⁶⁶ Zastání ze strany Zvířetických pokračovalo i nadále v podobě listu pro krále Zikmunda zpečetěném Čenkem z Vartenberka, Bočkem z Kunštátu a Vilémem starším ze Zvířetic, v němž dosvědčovali Zikmundovi, že arcibiskup Konrád z Vechty neviní

⁶⁴ Srov. SOA Třeboň, oddělení Třeboň, Cizí statky I, sign. Veliš II 419 1, inv. č. 747; SOA Opava, f. Slezský stavovský archiv, sign. A I–16a, inv. č. 8.

⁶⁵ Čeněk se stal purkrabím v březnu 1414 – srov. Ivana RAKOVÁ, *Čeněk z Vartenberka (1400–1425). Příspěvek k úloze panstva v husitské revoluci*, Sborník historický 28, 1982, s. 61; ke sporům srov. AČ 3, s. 277–278, č. 11 (zde též regest listiny Hynka Krušiny z Lichtenburka), originály listin srov. SOA Třeboň, oddělení Třeboň, f. Historica Třeboň, sign. 172, inv. č. 192; *tamtéž*, sign. 173, inv. č. 193.

⁶⁶ Srov. *Historické spisy Petra z Mladoňovic a jiné zprávy a paměti o M. Janu Husovi a M. Jeronýmovi z Prahy*, FRB 8, ed. Václav Novotný, Praha 1932, s. 57–59; český překlad listiny srov. *Petra z Mladoňovic Zpráva o mistru Janu Husovi v Kostnici*, ed. Zdeněk Fiala, Praha 1965, s. 107–109.

Husa z žádného kacířství a žádali na něm, aby mistrovi zajistil veřejné slyšení. František Šmahel však na základě skutečnosti, že se list zachoval v archivu pražské univerzity, vyslovil domněnku, že pravděpodobně nebyl nikdy odeslán.⁶⁷ Ve světle výše zmíněných vazeb na pražskou univerzitu a Čeňka z Vartenberka není tedy překvapující, že po Husově upálení přivěsili v Praze 2. září 1415 Vilém starší, Zdislav, Václav a Petr ze Zvířetic své pečeti k tzv. stížnému listu do Kostnice a o tři dny později se připojili k obrannému spolku kališnické šlechty. Zde se jeví jako vhodné zmínit, že J. V. Šimák klade smrt Viléma staršího do roku 1414 a jméno Viléma ze Zvířetic na stížném listu spojuje s Vilémem mladším, usídleným prokazatelně na tchořovské tvrzi v jihozápadních Čechách, což bylo hojně přejímáno pozdější literaturou. S tímto tvrzením lze polemizovat na základě následujících faktů. Šimák jako poslední záznam o Vilémovi uvádí zápis z pozůstatku zemských desk datovaný na 2. říjen 1414, zmiňovaný list Zikmundovi Lucemburskému s žádostí o zprostředkování veřejného slyšení pro Jana Husa je datovaný v neděli po sv. Františku tj. 7. října.⁶⁸ Jistou oporu Šimákově hypotéze o úmrtí Viléma staršího dává opis listiny zachovaný v radním manuálu Bakova nad Jizerou, kde v květnu 1415 prodávají bratři Markvart, Zdislav a Václav ze Zvířetic několika bakovským obyvatelům louku. Bratři vystupují bez otce.⁶⁹ Nutno však podotknout, že Zdislav s Václavem vystupovali takto samostatně již v předchozích letech, byť ne v majetkových záležitostech rodiny. Jako ukazatel je možno použít v tomto případě i pořadí jmen na stížném listu. Jméno Viléma ze Zvířetic se uvádí v pořadí na čtvrtém místě, tedy hned za nejvyšším purkrabím Čeňkem z Vartenberka, moravským zemským hejtmanem Lackem z Kravař a Bočkem z Kunštátu a Poděbrad. Čeňka a Bočka nalezneme též na již zmiňovaném listu králi Zikmundovi. Navíc Vilémův synovec Vilém mladší by pravděpodobně figuroval mezi svými bratranci Zdislavem, Václavem a Petrem

⁶⁷ Originál listiny srov. Archiv Karlovy Univerzity, fond Listiny I, sign. I/70, online: https://www.monasterium.net/mom/CZ-UKP/AUKP/sign_I%7C70/charter; edičně vydáno v *Historické spisy...*, s. 65; k ní dále srov. F. ŠMAHEL, *Jan Hus...*, s. 153.

⁶⁸ Stížný list v AČ 3, s. 187–193, č. 6; dále srov. J. V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 135; oproti tomu A. Sedláček považoval Viléma ze Zvířetic na stížném listu za Petrova otce, avšak nebyl si jist, zda existovali ve sledovaném období dva či jeden Vilém – srov. August SEDLÁČEK, *Úvahy o osobách v stížných listech l. 1415 psaných*, Český časopis historický 23, 1917, s. 90.

⁶⁹ Srov. Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Z archivu města Bakova nad Jizerou*, Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze 21, 1913, s. 28, č. 1.

než na předních místech spolu se zemskými úředníky a předáky stavovské obce.⁷⁰ Smrt Viléma staršího ze Zvířetic je proto nutno posunout až do období po skončení sněmu husitské šlechty v září 1415.

Po září 1415 Petr opět mizí z pramenů. Objevuje se znovu až 9. května 1419 na dlužním úpisu pro Čenka z Vartenberka. Vilém mladší ze Zvířetic si od něj vypůjčil 50 kop grošů s Václavem a Petrem jako rukojmími. Částka byla splatná šest týdnů od doby, kdy se Čeněk o peníze upomenul. V případě nezaplacení výše psané částky měli Václav s Petrem povinnost se dostavit do Prahy s pacholkem a dvěma koňmi v „*lezenie*“ do Čenkem určené hospody. Jako „*lezenie*“ či „*leženie*“ se označoval pobyt na určitém místě, často právě v hospodě, kde musel rukojmí setrvat, dokud nebyl věřiteli dluh splacen, přičemž náklady na jeho pobyt se přičítaly k dlužné částce.⁷¹ Pokud by bratři dva týdny po upomenutí do Prahy nedorazili, měl Čeněk právo získat nezaplacené peníze půjčkou ke škodě Zvířetických.⁷² Zdali Vilém splatil dluh včas či zda jej vůbec splatil, se nepodařilo zjistit, jelikož se případná kvitance nezachovala. Pro srovnání hodnoty půjčky budiž uvedeno, že za 50 kop grošů bylo možné pořídit slušný dům na Starém Městě pražském v předhusitském období, ale pro většinu nižších šlechticů představovala částku přesahující několikanásobně výši jejich ročních příjmů z feudální renty.⁷³ Dlužní úpis však opět potvrzuje silné vazby na hlavu českého kališnického panstva. K listině lze ještě poznamenat, že se patrně jedná o jedinou listinu z období Petrova života vydanou některým z pánů ze Zvířetic, která se dochovala do dnešních dnů.

V souvislosti s využíváním vartenberského predikátu Zvířetickými je zajímavé, že ve zmíněné kvitanci roku 1413 použil Václav přídomek „z Vartenberka a Zvířetic“, tohoto přídomku užil znovu na listině bratří ze Švamberka i se svým otcem Vilémem starším a ten jej užil i v listu králi Zikmundovi. Kromě prvního případu využití predikátu „z Vartenberka“ Zvířetickými (1409) stojí za povšimnutí,

⁷⁰ Srov. Petr ČORNEJ – Aleš KNÁPEK – Ladislav MACEK a kol., *Stížný list české a moravské šlechty proti upálení mistra Jana Husa 1415–2015*, Okrouhlice 2015, s. 11.

⁷¹ František ČÁDA, *Ležení podle českého práva zemského (K osobní exekuci 2)*, Praha 1922, s. 28–34, 51–53.

⁷² SOA Třeboň, oddělení Třeboň, f. CR I, kart. 149, sign. z Vartenberka 1; k významu slova srov. heslo *leženie*, in: Elektronický slovník staré češtiny, online: <https://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>.

⁷³ Srov. Jiří ČAREK, *Plán rozložení domů podle hodnoty v předhusitské Praze*, Pražský sborník historický 6, Praha 1971, s. 101–104; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 1...*, s. 316.

že jej ve všech zbylých případech použili na listinách, kde jako spoluvydavatel nebo svědek figuroval Čeněk z Vartenberka. Nabízí se tedy možnost, že Vartenberk si byl užívání přídomku „z Vartenberka“ u Zvířetických dobře vědom a nezdá se, že by vůči tomu činil nějaké výhrady. Oproti tomu Petr vždy v tomto období, alespoň v dochovaných pramenech, používal vždy standardní predikát „ze Zvířetic“.

Na základě dochovaných pramenů vystupuje Petr v období před revolucí ještě značně nesamostatně. Za života otce většinou po jeho boku nebo po boku staršího bratra, což pokračovalo i v období následujícím.

3 Kříž, nebo kalich?

Petrovo směřování v počátečních letech husitské revoluce se neslo ve znamení pokračující podpory Čěnkovi z Vartenberka.⁷⁴ Takže když se počátkem listopadu 1419 po období delšího napětí střetli husitští radikálové v Praze na Malé Straně se zbrojnoši ve Vartenberkově žoldu, postavil se Petr s bratry opět na jeho stranu a s více než stem dalších šlechticů a několika královskými městy odpověděli počátkem listopadu 1419 pražským městům nepřátelství, nicméně hrozící konflikt se posléze podařilo vyřešit smírem. Už tento akt býval ve starší literatuře prezentován jako přechod Petra Zvířetického na katolickou stranu a zřeknutí se kalicha. Faktem je, že mezi odpovědníky se nacházeli jak katolíci, tak kališníci.⁷⁵ Petr se asi osobně nezúčastnil sněmu v Čáslavi v červnu roku 1421, kde se stavové rozhodli sesadit Zikmunda Lucemburského z českého trůnu, ale jeho bratr Václav je jmenován ve sněmovním zápise.⁷⁶

Petr Zvířetický se opět objevuje až na svatohavelském sněmu. V příměří, které uzavřela strana podobojí v osobě arcibiskupa Konráda z Vechty s katolickou stranou, jsou bratři Václav, Markvart, Petr a Beneš ze Zvířetic řazeni ke straně Jana staršího z Michalovic a Čěnka z Vartenberka, tedy pánů radících se na svatohavelském sněmu ke katolické straně. Zdá se tedy, že Zvířetičtí následovali Čěnka z Vartenberka při změně politického tábora. Změnu konfese nelze u Zvířetických přímo doložit, a tudíž nezbyvá než se spolehnout na změny politických táborů jako ukazatele konfese, byť ne zcela spolehlivého.⁷⁷ Je tedy otázkou, jestli patřili k oněm „*mnohým jiným pánům urozeným českým*“, jež spolu s Vartenberkem změnili stranu i konfesi na podzim 1421 v Jihlavě, nebo jestli šlo pouze o účelové spojenectví s katolíky

⁷⁴ K působení Čěnka z Vartenberka během revoluce srov. I. RAKOVÁ, *Čeněk z Vartenberka...*, s. 69–77.

⁷⁵ Blíže k situaci v Praze srov. F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3...*, s. 15–17; P. ČORNEJ, *Velké dějiny 5...*, s. 219–222; odpověď šlechticů srov. AČ 4, s. 375–377, č. 35; ze starší literatury srov. J.V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 136; A. SEDLÁČEK, *Hrady 10*, s. 106.

⁷⁶ K tomu František KAVKA, *Poslední Lucemburk na českém trůně*, Praha 1998, s. 91–94; AČ 3, s. 227, č. 24.

⁷⁷ *Tamtéž*, s. 240, č. 31; regist příměří srov. *tamtéž*, s. 496, č. 233; problematika konverzí v husitské době srov. Robert NOVOTNÝ, *Konverze české a husitské šlechty v husitském století*, in: *Husitská reformace. Proměna kulturního kódu v 15. století*, edd. Pavlína Cermanová – Pavel Soukup, Praha 2019, v kontextu revoluce zejména s. 308–309, 318–321; TÝŽ, *Konfesionalizace před konfesionalizací? Víra a společnost v husitské epoše*, in: *Heresis seminaria. Pojmy a koncepty v bádání o husitství*, edd. Pavlína Rychterová – Pavel Soukup, Praha 2013, s. 240–245.

a Zvířetičtí zůstali kališníky.⁷⁸ Jelikož jména Zvířetických absentují během revoluce v konfirmačních knihách, pak se nejspíše jednalo pouze o účelové spojení, nikoli o změnu konfese, což by naznačoval i další vývoj v závěru revoluce.

Svatohavelský sněm se vymezoval proti Janu Žižkovi, který toho roku uštedřil nepřijemné porážky jak katolíkům (u Hořic v osobě Čenka z Vartenberka), tak kališníkům (u Strauchova dvora hejtmanům pražského svazu). Jenže nově vzniklá koalice kališníků a katolíků vzala za své již následujícího roku, kdy Žižka uštedřil jejím členům sérii porážek zakončenou 7. června zdrcující porážkou pražských vojsk u Malešova, jejichž vlivem se svatohavelská koalice i sněmem zvolená vláda rozpadly.⁷⁹

Motivace přistoupit ke svatohavelské koalici mohla být u bratrů Zvířetických motivována silnými vazbami na Čenka z Vartenberka. V bezprostřední blízkosti svých panství měli navíc Žižkovy věrné spojence, bratry Bartoše a Bernarda z Valečova, kteří vedli na Boleslavsku drobnou válku. V dubnu 1423 takto pobrali v Mnichově Hradišti olovo a v červnu shromažďovali vojsko u Sovinek. Možná právě i aktivity bratrů Valečovských nepřijemně blízko rodových statků mohly být jedním z důvodů ke vstupu do koalice s katolíky. Avšak starého vojevůdce i jeho spojence krutě podcenili. Valečovští sice neměli k dispozici sílu, která by byla schopná ohrozit Zvířetice, ale v červenci 1424 se v kraji pohyboval sám Žižka, který vypálil dominikánský klášter v nedalekém Turnově, a v součinnosti s ním obsadili Valečovští nedaleký hrad Valdštejn.⁸⁰ O Zvířetících v tomto období sice není v žádných dobových pramenech nic zaznamenáno, ale v urbáři zvířetického panství z roku 1669 se nachází zajímavá zmínka o úpravách zahrady: „*A[nno] 1664 z gruntů nově vyzdvihnouti, stromy neužitečné vysekati všechny a doly někdy od nějakého kluka Žižky před zámek vyhozené zem srovnati.*“⁸¹ Byť je mezi událostmi léta 1424 a zmínkou v urbáři poměrně velký časový odstup, nelze obléhání zcela vyloučit. Z analogií

⁷⁸ Ke konverzi Čenka z Vartenberka srov. Vavřinec z BŘEZOVÉ, *Vavřince z Březové kronika husitská*, in: FRB 5, ed. Jaroslav Goll, Praha 1893, s. 531.

⁷⁹ Srov. Ivan HLAVÁČEK, *Husitské sněmy*, Sborník historický 4, 1956, s. 85–88; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3...*, s. 143–145; sbírání vojska zmiňuje J. V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 140; P. ČORNEJ, *Jan Žižka. Život a doba husitského válečníka*, Praha 2019, s. 500–505, 513–522, 542–560.

⁸⁰ R. ANDĚL, *Husitství v severních Čechách...*, s. 53; datace Žižkova tažení Turnovskem a Boleslavskem srov. P. ČORNEJ, *Jan Žižka...*, s. 753, poznámka č. 204.

⁸¹ Srov. SOA Praha, f. Velkostatek Mnichovo Hradiště, inv. č. 23, f. 5v, online <https://ebadatelna.soa Praha.cz/a/2942/9>.

je zřejmé, že se Žižka zaměřoval při svých taženích na majetky členů nebo přívrženců svatohavelské koalice, tudíž je možné, že se pokusil udeřit i na Zvířetické jako blízké spojence Čeňka z Vartenberka.⁸²

Další Petrovu činnost během velké části 20. let 15. století lze jen obtížně doložit. Po svatohavelském sněmu mizí na šest let z pramenů. Neobjevuje se již ani v blízkosti Čeňka z Vartenberka, byť jeho bratr Václav se stal Čeňkovým purkrabím na hradě Veliši. Tam spolu s ním roku 1425 také zemřel, pravděpodobně na mor. Po roce 1427 jej na věčnost následoval asi též mistr Zdislav ze Zvířetic, který se po roce 1421 stáhl do ústraní a žil se svou rodinou v Praze. V průběhu 20. let asi také zemřeli další dva Petrovi bratři Markvart a Beneš, kteří po svatohavelském sněmu zmizeli z pramenů.⁸³ Zvířetický rod se tak ztenčil a z početného potomstva Viléma staršího ze Zvířetic zůstali pouze Petr a Jan.

Podle F. M. Bartoše patřil Petr k přívržencům východočeských sirotků, jak se začali nazývat příslušníci Žižkova svazu po smrti starého vojevůdce.⁸⁴ Problém s věrohodností tohoto tvrzení je, že dochované prameny ukazují Petra spíše jako člověka, který preferoval politický tábor umírněných kališníků a katolíků než spojenectví s východočeskými radikály. Tento kurs potvrzuje i složení svědků listiny v Jindřichově Hradci v prosinci roku 1429. Její vydavatel Mikuláš z Valdštejna v ní dosvědčuje, že převzal věno své ženy Markéty od Jindřicha z Vartenberka a na Valdštejně. Následná svědecká řada zní takto: „*A priprosil sem urozených panuov pana Oldřicha z Rosenberka, pana Menhartha z Hradce, pana Petra ze Zvieřetic, pana Mikuláše z Lantstajna seděním na Borotínie a pana Viléma mladšieho z Vartenberka jinak z Zákupí, aby své pečeti na sviedomie podle mne a mé pečeti přivisili k tomuto listu jich bez škody.*“⁸⁵ Prvního ze svědků netřeba obšírně představovat. Oldřich z Rožmberka byl hlavním představitelem katolické šlechty v Čechách od roku 1420 až do 50. let 15. století. Menhart (II.) z Hradce se řadil

⁸² Poprvé na možnost obléhání Zvířetic upozornil J. V. Šimák srov. Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Žižka a husitství v naší krajině*, Od Ještěda k Troskám 2, 1924, č. 8–9, s. 196.

⁸³ J. V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 141.

⁸⁴ F. M. BARTOŠ, *Husitská revoluce 2...*, s. 219.

⁸⁵ SOA Třeboň, oddělení Třeboň, f. CR II, sign. z Valdštejna 1a, online:

<https://www.monasterium.net/mom/CZ-SOAT/CizyRody/121/charter> – webové rozhraní má špatně přiřazené registry k digitalizátům, odkaz vede k digitalizátu listiny, ale regist náleží k jiné listině; regist též listiny srov. *Listář 1...*, s. 112, č. 165.

k umírněným kališníkům se silnými vazbami do řad katolického panstva a patřil k nejvýznamnějším představitelům umírněných kališníků v řadách panstva. Mikuláš z Landštejna a na Borotíně byl tou dobou tábořský hejtman, který často působil jako oprávec příměří mezi tábory a Oldřichem z Rožmberka. Vilém mladší z Vartenberka pocházel z jedné z chudších větví Vartenberků a jeho otec stál na katolické straně.⁸⁶ Bartošovo tvrzení je tedy nutno vykázat do sféry domněnek, jež jsou sice možné, ale jinak nedoložitelné v pramenech.

Na přelomu 20. a 30. let se navíc Petr objevuje více v jižních a jihozápadních Čechách. Roku 1433 se objevuje jako majitel tvrze v Tchořovicích společně s odjinud neznámým Petrem mladším ze Zvířetic ve Vranovicích. Petr asi získal část majetku svého bratrance Viléma mladšího ze Zvířetic, jež se jako majitel Tchořovic uváděl před ním a naposledy byl zmíněn v pramenech roku 1428 ve stejné záležitosti s věnem Markéty z Valdštejna. Petr mladší ze Zvířetic byl podle staršího bádání synem tohoto Viléma, avšak rekonstruovat s jistotou příbuzenské vztahy mezi příslušníky této větve rodu je kvůli absenci dalších pramenů prakticky nemožné.⁸⁷

Petr se i s bratrem Janem zúčastnili svatomartinského sněmu konaném v pražském Karolinu, jejich jména uvádí dochovaný soupis přítomných šlechticů. Svatomartinský sněm sdružoval představitele hlavních kališnických směrů a absentovali na něm katolíci. Na základě předchozího i pozdějšího politického směřování a doložitelných kontaktů zvířetického pána je možné zařadit jej na spektru husitských směrů ke stoupcům kompromisu s basilejským koncilem, jako byli Menhart z Hradce, Hynce Ptáček z Pirkštejna nebo Aleš Holický ze Šternberka. Jako jeden ze sněmovníků se podílel na volbě zemského správce Alše Vřešťovského z Rýzberka a dvanácti pomocníků, kteří měli tvořit zemskou vládu, ale jejich jména se nedochovala. Svatomartinský sněm zároveň předznamenal pád polních vojsk, která začala být vnímána jako překážka dohody s koncilem a nastolení trvalého míru v Čechách.⁸⁸ Bitvy u Lipan, která znamenala konec polních vojsk, oslabení táborů

⁸⁶ K Mikulášovi z Landštejna srov. Roman CIKHART, *Páni z Borotína*, Jihočeský sborník historický 11, 1938, č. 3, s. 94–96; A. SEDLÁČEK, *Hrady 10*, s. 315.

⁸⁷ AČ 3, s. 507b, č. 298; A. SEDLÁČEK, *Hrady 10*, s. 106; J. V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, tabulka č. 1.

⁸⁸ AČ 3, s. 412–415, č. 5; *tamtéž*, č. 6, s. 415–417; rozbor svatomartinského sněmu a jeho dopadů srov. Petr ČORNEJ, *Lipanská křižovatka. Příčiny, průběh a historický význam jedné bitvy*, Praha 1992, s. 105–122.

a konec sirotčího bratrstva, se však pravděpodobně nezúčastnil, alespoň jej jako účastníka bitvy nezmiňuje žádný z pramenů.

4 Polipanská politika a poselstvo do Basileje

Porážka radikálů otevřela Petrovi ze Zvířetic dveře ke slibné politické kariéře. První polipanský sněm, jehož se s jistotou účastnil, byl svatomatoušský sněm v Praze 21. října 1435, kde se rozhodovalo o volbě nového pražského arcibiskupa a jeho dvou sufragánů (pomocných biskupů), byť sám Petr se do šestnáctičlenného sboru volitelů (po osmi volitelích ze stavu duchovního a světského) neprosadil. Novým arcibiskupem se stal tehdejší týnský farář, mistr Jan Rokycana, jeho sufragány pak Martin Lupáč a Václav z Mýta. Zde se připomíná mezi špičkami české polipanské kališnické aristokracie, mj. Menhartem z Hradce, Hyncem Ptáčkem z Pirkštejna a Alešem Holickým ze Šternberka.⁸⁹

Klíčem k oné politické kariéře byl návrat Zikmunda Lucemburského na český trůn. Jednání s císařem v Jihlavě se s největší pravděpodobností osobně neúčastnil. V době probíhajících jednání byl mezi svědky, kteří 4. července 1436 vdově Zdeně z Bělušovic na Vinařích potvrdili listinu po jejím zesnulém manželovi Jírovi Kováčovi z Kováče. Bohužel listina neuvádí místo vydání. Obsahu listiny je vhodné věnovat bližší pozornost, jelikož nepřímou poukazuje na jisté změny v Petrově rodinném zázemí a kontinuitu vazeb z předchozího neklidného období. Zdena si v listině nechala potvrdit, že v případě její smrti připadne věno, jež jí manžel na Vinařech zapsal, její dceři Dorotě z Bělušovic. Při bližším pohledu na jména ve svědecké řadě původní Kováčovy listiny se zde nachází lidé, s nimiž Petr prokazatelně udržoval styky. Předně Čeněk z Vartenberka a z Veselí, dále Jindřich starší z Vartenberka na Valdštejně a v neposlední řadě i Mikuláš z Valdštejna. Snad možná proto jej Zdena z Bělušovic požádala, aby jí na listině svědčil. Znění svědecké řady by mohlo alespoň přibližně naznačit místo vydání listiny: „*a k tomu sem také připrosila urozených pánov, pana Otty z Bergova seděním na Troskách, pana Petra z Vartenberka seděním na Zvieřeticích a slovných panoší pana Halěře z Jičíněvsi, Čenka z Janovic, Onše z Hlušce.*“⁹⁰ Většina nižších šlechticů, kteří vydavatelce svědčili, drželi majetky v severovýchodních Čechách v okolí dominia veselských Vartenberků. Jejich majetky,

⁸⁹ Bartošek z DRAHONIC, *Kronika Bartoška z Drahonic*, FRB 5, s. 618; zápis o volbě srov. AČ 3, s. 436–437, č. 15.

⁹⁰ AČ 2, s. 65–66, č. 13.

určené podle predikátů, ležely v blízkosti Vinar, které byly nejpravděpodobnějším místem vydání listiny.⁹¹

Listina je však zajímavá zejména z hlediska titulatury použité Petrem ze Zvířetic. Historicky poprvé v ní totiž použil vartenberský predikát. Důkaz, že Petr z Vartenberka na Zvířeticích a Petr ze Zvířetic byli jedna a tatáž osoba lze alespoň částečně doložit i díky dochovanému zápisu v deskách dvorských, kam byla tato listina vložena roku 1454 spolu s listinou Doroty z Bělušovic z roku 1451. V mladší listině zní výše zmíněná část svědecké řady starší listiny takto: „*při něžž jsú pečeti urozených pánuov, pana Otty z Bergova, pana Petra ze Zvieřetic*“⁹² Starší znění predikátu zároveň zdůrazňuje držbu rodového hradu, což by mohlo nasvědčovat tomu, že zesnul i Petřův poslední bratr Jan. Naposledy se připomínal na svatomartinském sněmu, tudíž je možné jeho smrt zasadit přibližně do období mezi lety 1433–1436.

Posléze se Petr pohyboval v císařově blízkosti prakticky při všech významnějších událostech. Bartošek z Drahonic jej jmenuje při Zikmundově slavnostním vjezdu do Prahy 23. srpna 1436 jako člena císařova průvodu: „*quod factum erat die XXIII mensis Augusti presentibus duce Stetinensi et comite de Czil et baronibus Bohemie domino Menhardo de Nova domo, Alssone de Sternberg alias de Holicz, domino Hynczone de Pirstein dicto Ptaczek alias de Polna, domino Sbincone de Hazzburg, domino Petro de Zwierzeticz, domino Girzikone de Wysmburg, Divissio Borzek de Miletinek, tunc purgravio Pragensi, domino Wilhelmo milite dicto Kostka de Postupicz et aliis multis (...)*“⁹³ Proto je velice pravděpodobné, že přihlížel, jak byla císaři po šestnácti letech na Staroměstském rynku opětovně vložena na hlavu svatováclavská koruna, aby se tak stal legitimním panovníkem v očích svých kališnických poddaných, proti nimž předchozích patnáct let vedl válku.⁹⁴

⁹¹ Srov. heslo *Vinary 1*, in: Antonín PROFOUS – Jan SVOBODA, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní významy a změny 4*, Praha 1957; heslo *Hlušce malé*, in: August SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický království Českého*, Praha 1909, s. 223; heslo *Janovice 2*, in: Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní významy a změny 2*, Praha 1949, s. 100; heslo *Jičíněves*, in: *tamtéž*, s. 147.

⁹² AČ 2, s. 72–74, č. 21.

⁹³ *Kronika Bartoška z Drahonic...*, s. 619.

⁹⁴ K Zikmundově druhé korunovaci srov. Petr ČORNEJ, *Zikmundův příjezd do Prahy 23. srpna 1436*, in: Světla a stíny husitství. (Události – osobnosti – texty – tradice): výbor z úvah a studií, ed. Petr Čornej, Praha 2021, s. 285–293.

Na podzim se Petr asi vrátil zpět na Zvířetice, jelikož 19. listopadu na Bezdězu svvědčil Petrovi z Michalovic na privilegium, jímž michalovický pán, katolík, potvrzoval smír se svými poddanými v Mladé Boleslavi, zaručoval jim potvrzení předchozích privilegií a zavázal se respektovat majetkové i náboženské změny nastalé během revoluce v Boleslavi.⁹⁵

Přijetí panovníka umožnilo také postupnou obnovu fungování právních institucí, v první řadě zemského soudu a s ním spojených desk zemských, jež zůstávaly během předchozího období uložené na Karlštejně. Dobovou terminologií „práva nešla“, takže všichni, kteří během revoluce získali nějaký majetek ať už koupí, zástavou nebo obyčejnou loupeží měli zájem na plném zlegalizování jeho držby, což jim mohl umožnit pouze panovník a zápis do zemských desk. Obnovou právního řádu se zabýval zemský sněm svolaný císařem na začátek ledna 1437, jehož se pán ze Zvířetic asi zúčastnil, jelikož se zde řešily záležitosti obsazení nejvyšších zemských úřadů a fungování nově obnoveného soudu, kde nakonec zasedal jako jeden z přísedících jinak označovaných také jako kmeti. Symbolicky tak kráčel ve šlépějích svého otce, jenž v předhusitském období patřil k velmi aktivním přísedícím zemského soudu. Sbor přísedících však doznal jistých změn oproti předhusitskému období. Poměr pánů a příslušníků nižší šlechty se měl dočasně proměnit. Nyní na zemském soudě zasedalo celkem dvacet šlechticů, a to dvanáct pánů a osm nižších šlechticů, což byl důsledek vývoje během husitské revoluce, kdy nižší šlechta posílila svůj vliv a v některých případech předstihla rozsahem svých majetků i starobylé panské rody.⁹⁶ Obnovu své činnosti zahájil zemský soud 26. ledna 1437. Zasedání soudu trvalo poměrně dlouho (více jak měsíc) a Petr se jej prokazatelně účastnil ještě 8. března.⁹⁷ Řešilo se zde nejen urovnávání nejrůznějších sporů o majetek, ale také např. spory o pravost listin, dluhy atd. Důležitost nálezů učiněných na tomto zasedání zemského

⁹⁵ *Codex iuris municipalis regni Bohemiae* (dále CIM) 3. *Privilegia královských měst venkovských z let 1420–1526*, edd. Jaromír Čelakovský – Gustav Friedrich, Praha 1948, s. 136–138, č. 87.

⁹⁶ Obsazení soudu srov. AČ 3, s. 451–452, č. 24; z literatury srov. P. ČORNEJ, *Velké dějiny 5...*, s. 644–645.

⁹⁷ AČ 2, s. 387–388, č. 169.

soudu ukazuje i to, že ne jeden potaz vynesený Petrem ze Zvířetic i dalšími přísedícími se objevil ve Vladislavském řízení zemském z roku 1500.⁹⁸

Tématem následujících shromáždění se stalo opětovné jednání s koncilem, jelikož se obě strany rozcházely v chápání kompaktát. Koncil je chápal jako definitivní a v zásadě neměnná. Utrakvisté v jejich chápání však nebyli jednotní a skupina v čele s Janem Rokycanou chtěla dále jednat a prosadit některé další ústupky, zatímco konzervativnějším kališníkům kompaktáta vyhovovala. Jablkem sváru mezi touto skupinou a vyslanci koncilu v čele s biskupem Filibertem se stala nejviditelněji otázka přijímání maličkých, tedy podávání svátosti oltářní malým dětem. Podle legátů taková praxe však odporovala znění kompaktát. Dalším bodem, který chtěl Rokycana prosadit, byla nezbytnost přijímání z kalicha pro spasení. V březnu byl do Prahy svolán sněm za účelem sestavení dalšího poselstva ke koncilu do Basileje, jehož se Petr patrně osobně účastnil a byl zvolen jako jeden z jeho členů. Původně měl být jeho členem sám Rokycana, který měl u koncilu kromě výše zmíněného obhájit i svůj post arcibiskupa a získat potvrzení své funkce ze strany koncilu. Císaři se sice podařilo nejprve Rokycanu přemluvit, aby se vypravil spolu s poselstvem do Basileje, ten však počátkem dubna změnil názor, čímž si Lucemburka pohněval.⁹⁹

Je dost možné, že Petr Zvířetický zůstal v Praze i nadále, jelikož jej k 19. dubnu uvádí císařův list Oldřichovi z Rožmberka: „*Ad relationem d. Petri de Zvierzeticz Johannes Tussek.*“¹⁰⁰ Petrovo jméno v relační poznámce je podnětem k zamyšlení nad jeho spojením s královskou kanceláří, respektive s okruhem Zikmundova dvora během jeho pobytu v Praze v letech 1436–1437. Obecně platilo, že relátoři (osoby předávající panovníkům příkaz ke zlistění dané záležitosti) patřili k okruhu panovníkových rádců či přímo ke královské radě nebo se pohybovali u dvora. Tito lidé byli často prostředníky mezi panovníkem a případným žadatelem.¹⁰¹ Z pohledu kanceláře

⁹⁸ Nálezy z roku 1437 poprvé edičně vydány v *tamtéž*, s. 380–390; Vladislavské zřízení zemské v AČ 5, s. 173, č. 381 (příklad Petrem vyneseného potazu o purkrabském soudu); nověji srov. *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny*, edd. Petr Kreuz – Ivan Martinovský – Jana Vojtíšková, Praha 2007.

⁹⁹ O jednání sněmu a volbě poselstva srov. CDLS 2/2, ed. Richard Jecht, Görlitz 1900–1903, s. 668–670; z literatury srov. Rudolf URBÁNEK, *České dějiny 3. Věk Poděbradský I*, Praha 1915, s. 124–125; Rokycana ještě před odjezdem poselstva musel uprchnout s některými svými stoupenci z Prahy na Kunětickou Horu – srov. F. KAVKA, *Poslední Lucemburk...*, s. 244.

¹⁰⁰ *Listář I...*, s. 213–214, č. 319.

¹⁰¹ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy...*, s. 65.

se jedná o jediný zaznamenaný případ, kdy se Petr objevil v pozici relátora, je tedy nutno se omezit na konstatování, že zvířetický pán se u dvora pohyboval, ale ve světle dochovaných pramenů se zde řadil k méně významným šlechticům. Vzhledem k obsahu listu je možné předpokládat, že Petr mohl u panovníka intervenovat ve prospěch bratrů Jana a Václava Zmrzlíků ze Svojsína ve věci jejich sporu s Rožmberkem o kostelecké zboží, který se pravděpodobně projednával na zemském soudu, jelikož se v listu píše: „*a ty vieš svolenie obecné i sáms s předními to nalézal a vynášel, aby již holdové pomínuli vsichni.*“¹⁰² Tato formulace zároveň naznačuje, že zemský soud rozhodl ve prospěch Zmrzlíků, ale jihočeský magnát, zdá se, rozhodnutí ignoroval. Ať už Petr stál v tomto případě jako prostředník či ne, svěřit mu tuto záležitost k vyřízení jako přísedícímu zemského soudu bylo vcelku logické, jelikož mohl být přítomen při řešení sporu a mít tak přehled o celé záležitosti. V červnu se Petr opět pohyboval v Praze, kde vystupoval jako svědek na císařském majestátu na dluh, který měl panovník vůči Janovi staršímu z Ústí a Menhartovi z Hradce a účastnil se zasedání dvorského soudu.¹⁰³

V polovině léta vyvrcholily přípravy poselstva, 6. července pro něj vydala pražská univerzita oficiální instrukci s kališnickým programem, jež měli v Basileji hájit a o osm dní později vyrazili vyslanci na cestu.¹⁰⁴ Poselstvo učinilo zastávku ještě v Chebu, kde mu císař, účastníci se zde říšského sněmu, vystavil ochranný glejt.¹⁰⁵ Spolu s Petrem bylo za členy poselstva vybráno dalších pět mužů. Lze předpokládat, že stejně jako u poselstva v roce 1433 hrála při jejich výběru roli i jazyková vybavenost. Dohromady tvořili skupinu s poměrně pestrou minulostí. Někdejší tábořský hejtman ve Stříbře Přibík z Klenové si po odklonu od tábořských našel cestu do služeb císaře Zikmunda, od něhož obdržel výměnou za postoupení Stříbra Volyni a Protivín. Ve svém díle papež Pius II. charakterizoval Přibíka jako učeného

¹⁰² Ke sporům s Oldřichem z Rožmberka srov. Tomáš VELÍMSKÝ, *Páni ze Svojsína. Rod velmožů, pánů a rytířů z povodí Mže*, Praha 2013, s. 124–126; *Listář I...*, s. 213–214, č. 319.

¹⁰³ AČ 1, s. 496–497, č. 12; *Desky dvorské 8. Kniha půhonná 2 (1407–1530)*, ed. Gustav Friedrich, Prag 1944, s. 502, č. 756, pozn. č. 2.

¹⁰⁴ *SLČ z rukopisu křižovnického*, s. 141–142; instrukce byla určena primárně kališnickým mistrům srov. František Michálek BARTOŠ, *Z husitského i bratrského dějepisectví 4. Z nových i starých spisů Vavřince z Březové*, Časopis Českého musea 94, 1920, č. 4, s. 193–195.

¹⁰⁵ MC 2, s. 1063.

a výmluvného, nicméně proradného a úskočného.¹⁰⁶ Další člen poselstva Matěj (někdy také označován jako Matyáš) Lauda z Chlumčan se podobně jako Přibík angažoval ve službách Tábora a sloužil jako hejtman v Písku, posléze odešel do Prahy a stal se měšťanem Starého Města pražského. Ze světských poslů ke koncilu je u něj jediného doložitelné vyšší vzdělání na pražské univerzitě, byť nedokončené. Navíc měl z celého poselstva nejvíce zkušeností s diplomacií a z jednání s koncilem, jelikož se jich účastnil od počátku 30. let.¹⁰⁷ Václav Březka, taktéž pražský měšťan, byl purkmistrem hor viničných. Mistr Jan z Příbrami, jež měl vést s koncilem polemiku o kalich, se na univerzitě pohyboval už na počátku 15. století. Mistrem se stal v roce 1413 a našel si cestu k učencům v okruhu Jana Husa. Během revoluce patřil k hlavním odpůrcům táborských a řadil se ke konzervativnímu křídlu kališníků.¹⁰⁸ Podobnou životní dráhu absolvoval i jeho starší kolega Prokop z Plzně, jenž měl před koncilem obhajovat přijímání dětí. Petr se tak na více než měsíc trvajících cestě ocitl po boku dávného kolegy svého zesnulého bratra Zdislava ze Zvířetic, který spolu s Prokopem kdysi obhajoval filozofické spisy Jana Viklefa.¹⁰⁹ Na dohled bran severošvábského města na Rýně se poselstvo dostalo 18. srpna. Po příjezdu se jim dostalo slavnostního uvítání. Hlavním mluvčím poselstva (alespoň z hlediska dochovaných pramenů) se stal během jednání zejména Jan z Příbrami, jenž se od konce srpna věnoval obhajobě spasitelnosti přijímání podobojí a střídal se s Prokopem z Plzně obhajujícím přijímání dětí. Oba mistři se snažili koncilu dokázat, že přijímání podobojí a přijímání dětí je jedním z pilířů cesty ke spáse z příkazu Krista. Proti pražským mistrům postavil koncil Jana Palomara, jež se s mistry přel až do konce října. Navíc se v průběhu disputací pokusil zdiskreditovat argumentaci výše zmíněných předložením instrukce ze 6. července, avšak s dodatkem, že mistři nejsou o spasitelnosti přijímání z kalicha bezvýhradně přesvědčeni a jsou ochotni se v tomto

¹⁰⁶ „Přibík z Klenového, člověk o kolik učenější a výmluvnější mezi kacíři, o tolik hanebnější krutostí a věrolomností.“ – srov. Aeneo Silvius PICCOLOMINI, *Aeneo Silvii Historia Bohemica – Enea Silvio Historie česká*, edd. Dana Martínková – Alena Hadravová – Jiří Matl, Praha 1998, s. 143–145; Heslo z *Klenového*, in: Ottův slovník naučný 14, Praha 1899, s. 358.

¹⁰⁷ K důvodům ponechání Matějova příjímí ve staročeském znění srov. Alena M. ČERNÁ, *Nectný Matěj Lauda z Piesku*, Naše řeč 87, 2004, č. 1, s. 51–52; Heslo *Louda*, in: Ottův slovník naučný 16, Praha 1900, s. 370–371.

¹⁰⁸ Příbramův životopis je poměrně bohatý; zkráceně srov. Heslo *Příbram I*, in: Ottův slovník naučný 20, Praha 1903, s. 671–673.

¹⁰⁹ Srov. J. PROKEŠ, *Prokop z Plzně...*, s. 9–88.

podvolit rozhodnutí církve.¹¹⁰ Petr Zvířetický i ostatní čeští vyslanci se v průběhu polemik výslovně nezmiňují. Jediným jejich zaznamenaným zásahem do polemik se jeví chvíle, kdy přikázali Janu Příbramovi, aby odpověděl na urážku cti Českého království, jíž se dopustil Palomar.¹¹¹

Koncem října předložilo poselstvo seznam devíti žádostí vůči koncilu, z nichž nejdůležitější bylo výhradní přijímání podobojí pro Čechy a Moravu, obnovení církevní správy ustanovením arcibiskupa a dvou sufragánů, povolení částečné bohoslužby v českém jazyce, vydání listů zaručených kompaktáty na očištění pověsti království, povolení přijímání maličkých a reforma pražské univerzity. Čeští vyslanci také zdůraznili, že v otázce kalicha jako závazné podmínky spasení se má postupovat podle Chebského soudce.¹¹² Vzhledem k předchozím stanoviskům koncilu se však vyslancům dostalo zamítavé odpovědi ve všech devíti bodech. Následoval měsíc plný dalších jednání, kdy se poselstvo snažilo vyjednat ústupky a povolení alespoň části svých požadavků, a naopak zamítlo požadavek koncilu srovnat se v přijímání svátosti oltářní s církví s poukazem, že by v Čechách nebyl přijat.¹¹³ Když koncil vydal 24. listopadu své konečné stanovisko vytrvalo poselstvo v Basileji až do 29. listopadu, než se odebralo na zpáteční cestu do Čech. V posledním projevu na rozloučenou asi vystoupil kromě Příbrama ještě další člen poselstva s varováním a vlastně i hrozbou, že neústupnost koncilu by mohla způsobit v Čechách nepokoje a ohrozit dosažený mír.¹¹⁴ Oproti předchozímu poselstvu toto odcházelo z Basileje s prázdnými rukama, nepodařilo se zajistit souhlas koncilu ani s jedním z výše zmíněných požadavků. Přesto spěchali domů, poněvadž je na zpáteční cestě nejspíš zastihla důležitá zpráva, že 9. prosince zemřel ve Znojmě takřka sedmdesátiletý císař Zikmund Lucemburský.

¹¹⁰ *Tamtéž*, s. 91–95.

¹¹¹ *Tamtéž*, s. 219, pozn. 401.

¹¹² Seznam článků srov. MC 2, s. 1069; k nim R. URBÁNEK, *České dějiny 3/1...*, s. 126.

¹¹³ J. PROKEŠ, *Prokop z Plzně...*, s. 96.

¹¹⁴ MC 2, s. 1080; na možnost výstupu dalšího z poslů upozornil F. M. BARTOŠ, *Husitská revoluce 2...*, s. 220, pozn. 62 a odhadoval, že šlo o Příbík z Klenové.

5 Petr v boji o obsazení českého trůnu

Do Prahy dorazilo poselstvo již 24. prosince a podalo zemskému sněmu zprávu o jednáních v Basileji. Vrátilo se do podstatně změněných poměrů, kdy se mělo záhy rozhodovat o obsazení uprázdněného českého trůnu. Už 26. prosince se sešly stavy v Praze k volbě nového panovníka. Zde se Petr připojil ke skupině šlechticů, jež se postupem času začala označovat jako Ptáčkova strana. Dohromady ji spojoval nesouhlas s kandidaturou rakouského vévody Albrechta V. Habsburského, resp. snaha zajistit záruky zachování náboženských a stavovských svobod získaných od starého císaře a také zajištění nároků královny-vdovy Barbory Celské.¹¹⁵ Na sněmu panovala napjatá atmosféra, převahu zde měli katoličtí i utrakvističtí straníci rakouského vévody, čehož také využili, a odmítli volbu jakkoli odkládat do příjezdu dalších volitelů. Svůj nesouhlas dala Ptáčkova strana, podpořená více jak dvěma desítkami měst, 27. prosince demonstrativním odchodem z Karolina, kde se sněm konal, a někteří dokonce odjeli domů. Rakouská strana využila tohoto odchodu a vyhlásila Albrechta Habsburského za přijatého českého krále. Rakouská a Ptáčkova strana nakonec dospěly ke kompromisu, kdy Ptáčkova strana byla ochotná přijmout Albrechta za krále, pokud přijme volební kapitulaci a zaručí náboženské a stavovské svobody, s níž jej mělo seznámit poselstvo.¹¹⁶

Při analýze výčtu příslušníků tohoto politického bloku je zřejmé, že se jednalo o lidi, s nimiž Petr udržoval dlouhodobé či příležitostné kontakty. S Hyncem Ptáčkem z Pirkštejna a Alešem Holickým ze Šternberka se znal už z dob revoluce a po Lipanech se společně objevovali jako prominentní účastníci zemských sněmů. Jiří z Kunštátu a Poděbrad byl Petrovým mladým kolegou z lavic obnoveného zemského soudu. Ve společnosti Přibíka z Klenové strávil posledních pět měsíců a pro bratry Zmrzlíky vyřizoval císařův zásah do jejich sporu s Oldřichem z Rožmberka.

¹¹⁵ Císař ve snaze zajistit svému zeti bezproblémový nástup na trůn ji nechal krátce před smrtí zatknout, jelikož odhalil intriky její intriky s cílem dosadit na uherský i český trůn Jagellonce – F. KAVKA, *Poslední Lucemburk...*, s. 252–255.

¹¹⁶ K výčtu příslušníků Ptáčkovy strany srov. *SLČ z rukopisu vratislavského...*, s. 80; o volbě srov. R. URBÁNEK, *České dějiny 3/1...*, s. 259–273; k bližší analýze politických bloků v tehdejší politice srov. Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české 6 (1437–1526)*, Praha – Litomyšl 2007, s. 44–50.

Navzdory předchozímu dění však pro Petra Zvířetického začal rok 1438 v určitém úhlu pohledu pozitivní událostí. Dne 7. ledna 1438 zemřela teta jeho manželky Machna z Vartenberka a Veselí. Ta v onu dobu držela ve svých rukou stále rozlehlé, byť válečnými událostmi zmenšené dominium veselských Vartenberků. To jí testamentem odkázal 5. května 1434 její synovec Jindřich z Vartenberka a Veselí, syn Čěnka z Vartenberka, který zemřel ve druhé polovině toho roku, podle některých zdrojů na následky zranění utrženého v bitvě u Lipan. Machna tak získala hrady Veliš, Bradu, Vysoké Veselí, města Jičín a Nový Bydžov a tvrz Hradištko se vším příslušenstvím. Nutno podotknout, že takový odkaz byl v podstatě nelegální, jelikož podle práva měl na zmíněný majetek nárok král jakožto odúmrti. Machna si už roku 1437 vyžádala od císaře Zikmunda majestát, který jí zaručoval právo svobodného odkazu.¹¹⁷ Svůj testament nechala sepsat den před svou smrtí, ale z neznámých důvodů v něm jako hlavního dědice upřednostnila Haška z Valdštejna namísto své neteře a Petrovy manželky Elišky z Vartenberka a Veselí. Jemu odkázala velkou část někdejšího dominia v podobě velišského zboží, k němuž patřil nejen stejnojmenný hrad, ale také město Jičín a hrad Brada, dále od ní získal práva k Hradištku. Pravděpodobně se mu dostalo i Vysokého Veselí. Oproti tomu Eliška získala od své tety „pouze“ město Nový Bydžov. Bydžov sice během revoluce několikrát vyhořel, ale v porovnání s državami na Boleslavsku, šlo o významné rozšíření Petrova pozemkového majetku.¹¹⁸

Vysoká politika se pro Petra stala hlavní náplní tohoto roku. Kališnická skupina nesouhlasící na prosincovém sněmu s volbou Albrechta za českého krále nepatřila k jeho jediným odpůrcům. Nesouhlasili s ní ani radikální kališníci, kteří se volby koncem prosince nezúčastnili a v jejichž čele stál Bedřich ze Strážnice. Ti preferovali jako kandidáta na český trůn některého z polských Jagellonců. Kališníci středního proudu sdružení v Ptáčkově straně s nimi v osobě Hynce Ptáčka dále vyjednávali, aby se je pokusili získat pro přijetí Albrechta Habsburského, pokud přistoupí na podmínky volební kapitulace. Nicméně nevylučovali ani možnost polské kandidatury v případě, že by snad Habsburk odmítl přistoupit na jejich podmínky,

¹¹⁷ *Silesiacarum rerum scriptores I*, ed. Friedrich Wilhelm de Sommersberg, Lipsiae 1729, s. 1022–1023.

¹¹⁸ Srov. Robert ŠIMŮNEK, *Dědictví po Čěnkovi z Vartenberka (K rožmbersko-vartenberským vztahům v I. polovině 15. století)*, *Mediaevalia Historica Bohemica* 5, 1998, s. 109–116.

což dokazuje i jednání Ptáčkovy strany s polskými vyslanci v polovině února 1438 v Kutné Hoře, jehož se Petr Zvířetický účastnil.¹¹⁹

Snaha o dohodu s Albrechtem Habsburským však ztroskotala, když v polovině dubna odmítl dostatečně zaručit náboženské svobody a podržení zisků učiněných v předchozích letech, čímž jasně odmítl většinu zásadních požadavků této strany. Proto se její přední představitelé a další šlechtici sjeli opět do Kutné Hory k volbě Kazimíra Jagellonského, bratra tehdejšího polského krále, českým králem. Za nespokojené kališníky středního proudu odjeli do Polska nabídnout českou korunu Kazimírovi Jagellonskému pan Ptáček a Aleš Holický. Petr zůstal v Čechách a prozatím se věnoval řešení záležitostí na dvorském soudu, kde zasahoval v při svého souseda Petra z Michalovic a Albrechtova straníka.¹²⁰ Skutečný konflikt vypukl až koncem jara po návratu výše zmíněných pánů z Polska, když se Petr Zvířetický a další straníci polské kandidatury z řad umírněných i radikálních kališníků s některými městy sjeli na Mělník a zde 29. května veřejně vyhlásili volbu polského prince českým králem. Snaha o dohodu s Albrechtem Habsburským ale vzala definitivně za své až v červnu, když Albrecht odmítl žádost Ptáčkovy skupiny, aby pozdržel svou korunovaci až do vyřešení sporu a nechal se 29. června v Praze korunovat českým králem. Nyní se o nástupnictví na český trůn mělo rozhodnout silou zbraní v poli.¹²¹

Spojené protirakouské opozici radikálních i umírněných kališníků se dostalo podpory z Polska v podobě několikatisícového vojska, rozděleného na několik částí, z nichž jedna v počtu přibližně dvou tisíc byla umístěna do východočeských měst a hradů některých opozičníků, aby posílila jejich posádky. Hlavnímu polskému vojsku se tak podařilo vytvořit zázemí v severovýchodních Čechách a mohlo se začátkem července spojit s českým vojskem u Hradce Králové. Mezi jeho veliteli se nacházeli kromě Ptáčka a Alše Holického i vojenští velitelé s dlouholetou vojenskou praxí jako Bedřich ze Strážnice, Jan Čapek ze Sán nebo Petr Polák. Česko-polské vojsko se zprvu obrátilo na Jičínsko, kde poplenilo statky Albrechtových východočeských straníků

¹¹⁹ Zpráva o jednání v Kutné Hoře srov. Wilhelm WOSTRY, *König Albrecht II. (1437–1439)* 2, Prag 1907, s. 158–159.

¹²⁰ *Desky dvorské 8...*, s. 401–402, č. 605.

¹²¹ *SLČ z rukopisu křižovnického...*, s. 147; M. ŠANDERA, *Hynce Ptáček z Pirkštejna...*, s. 52–55.

a posléze přitáhlo kolem Kouřimi blíž Praze. Albrecht však také nezahálel a shromažďoval své síly v hlavním městě, kam také koncem července dorazily posily z Uher. Další dva tisíce jezdců a tři tisíce pěších se dostavily pod velením Fridricha I. Saského 1. srpna. Proč se česko-polské vojsko ani nepokusilo zahradit cestu Albrechtovým spojencům spěchajícím do Prahy, lze těžko určit, ale z blízkosti hlavního města se stáhlo zpět ke Kutné Hoře a odtud pokračovalo na jih k Táboru. Albrechtovo vojsko, nyní pravděpodobně početnější než vojsko jeho protivníků, opustilo Prahu 3. srpna a vydalo se za nimi na jih k Táboru, kam dorazilo 6. srpna. To už však česko-polské vojsko, nyní posílené o táborské oddíly, stálo opevněné vozovou hradbou s pevným městem v zádech. Několik následujících dní proti sobě obě strany podnikaly výpady, přičemž už 17. srpna se objevila ze strany polských velitelů nabídka schůzky adresovaná Fridrichovi Saskému a 27. srpna následovala nabídka vyjednávání od Ptáčka, jež se uskutečnilo v následujících dnech. Nic bližšího o něm není známo, a nakonec se od něj upustilo, jelikož dorazila zpráva o tažení do Slezska připravovaném polským králem Vladislavem III.¹²²

Kdy se Petr ze Zvířetic k tažení připojil lze pouze odhadovat. Je však jisté, že byl přítomen v česko-polském ležení u Tábora, což vyplývá z následujících událostí. Dne 15. září se po měsíci rozhodl Albrecht dovolit části říšských oddílů návrat domů a sám se vydal zpět do Prahy. Důvod byl pravděpodobně docela prostý. Početná vojska již pravděpodobně trpěla nedostačujícím zásobováním a nespokojenost pomalu stoupala. Část oddílů se tak od Tábora vydala na zpáteční cestu do Saska, avšak z Tábora za nimi bylo vysláno několik set polských a českých jezdců, mezi jejichž veliteli byl i Petr Zvířetický, kromě něho též Petr Holický ze Šternberka, dále Václav Carda z Petrovic, Absolon a Svojše ze Zahrádky. Ti se v západních Čechách spojili s oddíly západočeských šlechticů a také s lounskou a žateckou městskou hotovostí. Saské oddíly směřující k Mostu, drženém saskými vévody, nocovaly 22. září v Lovosicích, zatímco česká strana se položila u Loun. Spojené česko-polské síly se rozhodly zastavit Sasy při brodu přes řeku Bělou u Bíliny a donutit je k bitvě, avšak to se nezdařilo. S Němci totiž jel z Albrechtova příkazu i někdejší

¹²² O průběhu tažení srov. Otakar FRANKENBERGER, *Husitské válečnictví po Lipanech*, Praha 1960, s. 12–20; M. ŠANDERA, *Hynce Ptáček z Pirkštejna...*, s. 55–60; R. URBÁNEK, *České dějiny 3/1...*, s. 347–365.

husitský hejtman Jakoubek z Vřesovic, který držel nedalekou Bílinu, takže asi měl dobrý přehled o zdejší krajině, tudíž vyslal napřed jízdu, aby brod zajistila dříve než protivník. Jakoubek se pokusil se svými protějšky vyjednávat a odradit je od bitvy, ale ti to odmítli. Česko-polské vojsko o síle asi čtyř tisíc mužů tedy postavilo vozovou hradbu v blízkosti brodu. Sasové asi nehodlali riskovat útok na vozovou hradbu a raději pokračovali dále k hranicím. Poblíž vísky Želenice mezi Bílinou a Mostem se čeští velitelé rozhodli napadnout zadní voj ustupujícího saského vojska pomocí své jízdy, k níž se připojila i pěchota opustivší bezpečí vozové hradby, což se ukázalo jako kritická chyba. Jakoubek totiž jako zkušený veterán bojů během revoluce znal silné i slabé stránky bojové taktiky husitů a nyní dokázal své zkušenosti patřičně využít. Na nyní zranitelnou pěchotu protivníka a méně početné jezdecko zaútočila saská těžká jízda a celé česko-polské vojsko rozprášila, zanechala za sebou na poli „*puol šesta sta*“ mrtvých. Sasové pobrali asi pět set zajatců a mezi nimi i několik velitelů včetně Petra ze Šternberka, Svojšeho ze Zahrádky a Absolona, které hnali až do Míšně, zatímco méně významné zajatce ponechali v Mostě, taktéž získali veškeré vozy. Zbytek vojska se spasil útekem. Srážka u Želenic zůstala jedinou větší bitvou celého konfliktu, Albrecht Habsburský však toto vítězství neopomněl patřičně oslavit a po kostelech přikázal zpívat *Te Deum*.¹²³

Se svými spolustraníky se Petr setkal asi až na přelomu září a října na Ratajích, zde také mohl ostatním a zejména Alšovi ze Šternberka podrobně vylíčit průběh celé bitvy u Želenic. Odtud se vydali společně do Polska. Je vysoce pravděpodobné, že se 25. října účastnil jednání s králem Vladislavem v Nové Církvi, byť mezi jeho účastníky není přímo jmenován. Vladislav mohl v čele přibližně dvacetitísícového vojska pravděpodobně zvrátit vývoj v Čechách, jenže asi kombinací více faktorů se už 28. října vracel z Ratiboře zpět do Polska a s ním odcházeli i přední příslušníci protirakouské opozice. Během pobytu u královského dvora v Polsku se mimo jiné setkali též s královnou vdovou Barborou, již se podařilo uprchnout z Albrechtova zajetí a nyní žila na krakovském dvoře. Důležitější pro budoucí vývoj však byly

¹²³ Bitvu popisuje několik pramenů srov. *SLČ z rukopisu křižovnického...*, s. 150–151; *SLČ z rukopisu vratislavského...*, s. 83–84; *Kronika Bartoška z Drahonice...*, s. 622–623; rekonstrukce bitvy podle O. FRANKENBERGER, *Husitské válečnictví...*, s. 21–23; k Jakoubkovi z Vřesovic v bitvě u Želenic srov. Jan BOUKAL, *Jakoubek z Vřesovic (†1462). Cesta chudého moravského rytíře k vládě nad severozápadními Čechami*, České Budějovice 2016, s. 52–57.

stupňující se neshody mezi představiteli kališnických proudů, jež se v průběhu polského exilu projeví. Oproti radikálům viděl totiž Petr i další smířlivěji smýšlející páni kališnického středu východisko v dalším vyjednávání s Albrechtem Habsburským, neboť pobyt u polského královského dvora a sledování politického vývoje v Polsku je přesvědčilo k upuštění od podpory polské kandidatury a návratu domů.¹²⁴

Příměří mezi rakouskou a Ptáčkovou stranou bylo uzavřeno už 28. února. Kromě zástupců rakouské strany v něm vystupoval i Oldřich Celský, jehož Albrecht pověřil správou země v době své nepřítomnosti. Mělo trvat až do 24. června. Jeho signatáři byli Ptáček, Aleš Holický, Jiří z Poděbrad a Petr ze Zvěřetic, dále města Mělník, Hradec Králové, Chrudim, Nymburk, Vysoké Mýto, Dvůr Králové, Polička a Trutnov. Naopak radikálové uzavřeli příměří odděleně, čímž se opět ukazovalo odcizení dřívějších spojenců.¹²⁵

Petr se tedy asi vrátil z Polska už koncem února.¹²⁶ Návrat mu také ulehčil fakt, že Albrecht opustil zemi, aby se mohl věnovat řešení uherských záležitostí, přesněji se musel soustředit na další turecké tažení. Už 3. listopadu v listu z Nymburka spolu s Ptáčkem, Alešem Holickým a Jiřím z Poděbrad nabízel Oldřichovi z Rožmberka společný sněm obou politických bloků. Situace se totiž výrazně proměnila. Necelý týden předtím totiž po neúspěšném tažení proti Turkům zemřel v Uhrách Albrecht Habsburský na úplavici. Svou smrtí tak vlastně ulehčil cestu k jednání mezi oběma stranami. Na tomto listu Oldřichovi z Rožmberka je také zajímavé, že zde Petr použil po poměrně dlouhé době opět titulaturu „*Petr z Vartemberka seděním na Zvěřeticích*“.¹²⁷ Rozeběhlo se vyjednávání o podmínky, za nichž se měl konat sjezd obou stran. Podmínky sjezdu vyjednal Ptáček s Menhartem z Hradce, Oldřichem z Rožmberka a dalšími šlechtici někdejší rakouské strany v Jindřichově Hradci. Nejprve se měly konat oddělené sněmy pro každou ze stran (Ptáčkovu na Mělníce

¹²⁴ O odchodu do Polska srov. SLČ, s. 110, č. 291; z literatury srov. M. ŠANDERA, *Hynce Ptáček z Pirkštejna...*, s. 62–67; R. URBÁNEK, *České dějiny 3/1...*, s. 444–445.

¹²⁵ Regest příměří srov. AČ 3, s. 521, č. 392; o prostřednicích srov. SLČ, s. 114, č. 306; z literatury R. URBÁNEK, *České dějiny 3/1...*, s. 429–432.

¹²⁶ Z. BERAN, *Boleslavský landfrýd...*, s. 85.

¹²⁷ List edičně vydán v *Listář 1...*, s. 44–45, č. 59; originál v SOA Třeboň, oddělení Třeboň, f. Historica Třeboň, sign. 455, inv. č. 536.

a rakouskou v Praze). Posléze se měly obě strany společně setkat v Praze pod zárukou gletů vydaných rakouskou stranou.¹²⁸

¹²⁸K tomu srov. M. ŠANDERA, *Hynce Ptáček z Pirkštejna...*, s. 66–67.

6 V království bez krále

Dne 17. prosince 1439 se členové Ptáčkovy strany sjeli na Mělník a s nimi i zástupci věnných měst, sněmu se tentokrát účastnil i Jan Rokycana, o jehož potvrzení jako arcibiskupa se od této doby tato strana pevně zasazovala. Petrův pobyt na Mělníce se protáhl až do začátku následujícího roku, jelikož teprve 1. ledna se rakouská strana v Praze usnesla vydat svým protějškům slíbené ochranné glejty.¹²⁹

Byť hlavní slovo na Staroměstské radnici, kde se sněm konal, měl z celé strany nepochybně Ptáček, Petr Zvířetický se během jednání rozhodně nespokojil s rolí pouhého pozorovatele probíhajících událostí. Jeho jméno figuruje na většině důležitých dokumentů vydaných na sněmu, ať už šlo o záležitosti zemské nebo zahraniční. Na sněmu spolu jednaly pouze dvě strany rakouská a Ptáčková. V Praze chybělo zastoupení radikálních kališníků. Sebevědomí českých stavů shromážděných na směnu ukazuje i fakt, že si vyžádali připuštění k volbě římského krále ve Frankfurtu, k čemuž zplnomocnili jako svého zástupce Jindřicha z Plavna. Ačkoliv v ostatních dokumentech vydaných na sněmu používal Petr standardní přídomek „ze Zvířetic“, v listech směřujících ze sněmu do Říše používal přídomek „z Vartenberka“.¹³⁰ Právě na tomto sněmu také mohl 24. ledna svým způsobem udělat pomyslnou tečku za událostmi od Želenic. Aleš Holický totiž během sněmu uzavřel příměří s Jakoubkem z Vřesovic a dalšími.¹³¹

Výsledkem společných jednání byl 29. ledna 1440 tzv. mírný list, jež lze považovat za úspěch pro Ptáčkovu stranu a důstojný kompromis pro stranu rakouskou. Tento dokument měl charakter mírové smlouvy mezi oběma stranami a nastavoval podmínky pro urovnávání budoucích sporů. V první řadě v otázce náboženských poměrů měla být zachována kompaktnost a stavové se měli zasadit o potvrzení a vysvěcení Jana Rokycany jako řádného arcibiskupa pražského. Mírný list zároveň zneplatňoval jakékoli zápisy Albrechta Habsburského, které poškozovaly Korunu českou nebo členy protirakouské opozice. Veškeré majetky, jež změnily během bojů

¹²⁹ Srov. SLČ, s. 117, č. 320–321; k tomu R. URBÁNEK, *České dějiny 3/1...*, s. 479–481.

¹³⁰ Srov. *Deutsche Reichstagsakten unter Friedrich III. Erste Abteilung. (1440–1441) 15* (dále DRTA), ed. Herman Herre, Gotha 1912, s. 146–149, č. 77–79.

¹³¹ Srov. AČ 3, s. 524, č. 410 (reg.); originál v SOA Třeboň, oddělení Třeboň, f. Historica Třeboň, sign. 468, inv. č. 549.

vlastníka vlivem válečných událostí, měly být navraceny původnímu vlastníkovi. Vězni pobraní během války měli být propuštěni na svobodu. Taktéž se upravovalo i fungování zemského soudu, jehož činnost pozastavoval do doby, než dojde k uvedení nového krále do země nebo do jeho volby. V pořadí 10. článek sněmovního zápisu ustanovoval Petra čtvrtým ze šesti úmluvců, kteří měli urovnat spor mezi Benešem Mokrovouským z Hustířan a Hynkem Krušinou z Lichtenburka na Kumburce. Stejným způsobem měla být řešena i další Benešova pře s Kunšíkem z Křičova a Boharynkou z Chotěnic. Svým způsobem se zde ukazuje vážnost, jakou Petr požíval mezi svými současníky, všichni jmenovaní úmluvci totiž patřili k politickým špičkám království. Po vydání listu mírného sněm jednal dále, a to o volbě nového krále, na čemž se stavy nemohly shodnout a sněm se rozešel asi až v polovině února. Petr však pobýval v Praze ještě 22. února, kdy zástupci obou stran jednali v Rožmberském domě o manských statcích.¹³²

Ujednání zakotvená v listu mírném znamenala uzavření mírové smlouvy, ale udržování míru a bezpečnosti v zemi se přeneslo z centrální úrovně do jednotlivých krajů, kde se o udržování práva a pořádku měly až do volby nebo uvedení nového panovníka do země starat landfrýdy. Institut landfrýdu nebyl v českém prostředí ničím novým, objevovaly se už od dob Karla IV. a ještě častěji během úpadku centrální královské moci za vlády Václava IV. V období husitské revoluce se nejvíce proslavil plzeňský landfrýd namířený primárně proti husitům. Jejich původním smyslem však bylo udržování bezpečnosti a pořádku. V kontextu interregna šlo většinou o smlouvy, v nichž se účastníci zavazovali společně dbát o udržování pořádku a míru v daném kraji. Významného rozšíření se dočkaly i pravomoci krajských hejtmanů stojících v čele landfrýdů. Volení signatáři landfrýdu, drželi v rukou soudní, výkonnou a vojenskou moc v kraji, tím jejich úřad pohltit pravomoci někdejších popravců.¹³³

Pro Boleslavský kraj byl landfrýd uzavřen 10. března 1440 v Nymburce. Do jeho čela byli zvoleni dva hejtmani – Jiří z Poděbrad a Jan ze Smiřic –

¹³² O směnu *FRB Series nova 2...*, s. 123; text mírného listu edičně vydán v AČ 1, s. 245–249, č. 1; rozbor mírného listu srov. Zdeněk BERAN, *Landfrýdní hnutí v zemích České koruny*, Hradec Králové – České Budějovice 2014, s. 80–81; M. ŠANDERA, *Hynce Ptáček z Pirkštejna...*, s. 71–73; k trvání sněmu srov. R. URBÁNEK, *České dějiny 3/1...*, s. 473; k Petrově přítomnosti srov. *tamtéž*, s. 481–482 (pozn. č. 2, s. 481)

¹³³ Vývoj landfrýdů v českých zemích shrnuje nejnověji Z. BERAN, *Landfrýdní hnutí...*, s. 32–58; v kontextu interregna *tamtéž*, s. 79–99; TÝŽ, *Boleslavský landfrýd...*, s. 20–31.

což reflektovalo rozložení sil v kraji, kde míra vlivu někdejší rakouské i Ptáčkovy strany zůstávala vyrovnaná, navíc si zde udrželi silné postavení příslušníci panského stavu. Společně s hejtmany zvolili signatáři landfrýdu i radu, jež měla vůči hejtmanovi poradní funkci. Nicméně její členové platili spolu s hejtmanem za nejvyšší soudní autoritu kraje. Do té signatáři zvolili pány Petra Zvířetického, Chvala Berku z Dubé, rytíře Mikuláše Sokola z Lamberka, Pěšíka ze Struh a vladyky Jana z Mochova, Jana Lapačku ze Sukorad, Ramše z Hrádku a Ješka z Horek. Je na místě si položit otázku, proč se sám Petr nestal hejtmanem.¹³⁴ Měl více zkušeností než Jiří a jeho otec Vilém ze Zvířetic vykonával v Boleslavském kraji popravu během předhusitského období. Pravděpodobně tu mohla hrát roli skutečnost, že starobylost rodu a zkušenosti mohl Petr podepřít jen poměrně malou pozemkovou základnou, navzdory novým akvizicím v podobě Bydžova. Je také otázkou, jak velký vliv vlastně Petrovi poskytovala pozice v radě. Landfrýdní zápis jí sice poskytoval rozsáhlé pravomoci, ale o činnosti rady boleslavského landfrýdu se nedostává zpráv.¹³⁵ Petr Zvířetický se se vši pravděpodobností připojil i k landfrýdu čtyř východočeských krajů, jelikož Bydžov ležel v hradeckém kraji a 27. článek landfrýdního zápisu ukládal držitelům svobodných i manských statků povinnost přihlásit se k landfrýdu nejpozději do jednoho měsíce, jinak jim hrozilo zabránění onoho majetku.¹³⁶

V druhé polovině května začala odkládaná jednání o volbě krále, kde se nejspornějším tématem ukázala být otázka, kdo má vlastně právo jej volit. Opominuty zůstaly vedlejší země Koruny, které se přiklonily k uznání dědičných nároků Albrechtova syna Ladislava Pohrobka, jenž se narodil 22. února v Komárně. Teprve v polovině června dospěli stavové k dohodě o složení sboru volitelů. Krále mělo volit osmnáct pánů, čtrnáct rytířů a čtrnáct měšťanů a Ptáčkově straně se povedlo prosadit mezi volitele ještě Jana Rokycanu. Petrovi Zvířetickému se samozřejmě jako prominentnímu představiteli Ptáčkovy strany dostalo též místa mezi voliteli. Samotná volba probíhala ve svatováclavské kapli chrámu sv. Víta. Zde Oldřich z Rožmberka představoval volitelům postupně všechny kandidáty. Volba se protáhla na čtyři dny.

¹³⁴ Text landfrýdní smlouvy srov. AČ 1, s. 249–254, č. 2; myšlenku, že se Petr mohl stát krajským hejtmanem vyslovil už Zdeněk BERAN, *Katolické panstvo na dvoře Jiřího z Poděbrad. Procesy vzájemné konvergence a divergence*, *Mediaevalia Historica Bohemica* 17, 2014, č. 2, s. 38.

¹³⁵ Pravomoci hejtmana a rady analyzoval TÝŽ, *Boleslavský landfrýd...*, s. 34–40.

¹³⁶ M. ŠANDERA, *Hynce Ptáček z Pirkštejna...*, s. 76; k zasazení Bydžova do hradeckého kraje srov. August SEDLÁČEK, *O starém rozdělení Čech na kraje*, Praha 1921, s. 112.

Proti kandidatuře Ladislava Pohrobka se postavila většina volitelů, předně přívrženci Ptáčkovy strany i stoupcí polské kandidatury. Po zkušenostech Ptáčkovy strany z Polska byl jako kandidát odmítnut někdejší favorit stoupců polské kandidatury Kazimír Jagellonský i jeho bratr, král Vladislav III. Stavové taktéž odmítli Fridricha II. Braniborského. Nakonec byl jednomyslně zvolen Albrecht III. Bavorský.¹³⁷ Posléze došlo k vybrání poslů, jimž byl 29. června dán věřící list. Ti měli bavorského vévodu vyhledat a předložit mu volební kapitulaci.¹³⁸ V Petrově titulatuře opět nastala změna. V písemnostech tohoto sněmu používal predikát „z Vartenberka a ze Zvířetic“. Poslové tak učinili a v polovině srpna na novém sněmu volitelé veřejně vyhlásili volbu bavorského vévody českým králem. Následovala volba dalšího poselstva do Bavor, kde měli projednat s vévodou další podrobnosti kapitulace a nástupu na český trůn. Podobně jako v předchozích letech se Petr tohoto poselstva neúčastnil. Jednání v bavorském Chamu však ztroskotala přičiněním Oldřicha z Rožmberka, jenž se v poselstvu nacházel, Albrecht korunu nakonec odmítl.¹³⁹

Během čekání na odpověď prvního poselstva do Bavorska se Petr soustředil na záležitosti landfrýdu. Země se ani po uzavření listu mírného zcela neuklidnila. Konflikty nadále zuřily na sousedním Litoměřicku, kde dlouhodobě probíhala válka příslušníků vartenberského rodu s lužickým Šestiměstím. V popředí konfliktu stáli děčínští Vartenberkové, kteří se ještě navíc od předchozího roku mstili straníkům Albrechta Habsburského za smrt Zikmunda Děčínského z Vartenberka, jehož Habsburk nechal pro podezření ze zrady uvěznit, přičemž Zikmund ve vězení zemřel. V prostředí landfrýdů však zúčastněné strany projeví vůli uzavřít příměří, k čemuž došlo 19. července. Jako oprávcí (rozhodčí) příměří byli jmenováni Petr ze Zvířetic a Jan ze Smiřic. Lze předpokládat, že Petr měl zastupovat vartenberskou stranu. Pojili ho s ní příbuzenské svazky, navíc se řadil k opozičníkům Albrechta Habsburského, takže neměl na smrti Zikmunda Děčínského žádný podíl. Jan Smiřický naopak zastupoval Šestiměstí, s nímž dlouhodobě udržoval dobré vztahy.¹⁴⁰

¹³⁷ Albrechtovou výhodou byl i fakt, že jeho teta Žofie byla manželkou Václava IV. a on sám pobýval u pražského dvora, kde ovládl češtinu srov. R. URBÁNEK, *České dějiny 3/1*..., s. 523–532; zápis o volení krále srov. AČ 1, s. 262–263, č. 4.

¹³⁸ Věřící list a volební kapitulace srov. *tamtéž*, s. 265–267, č. 6–7.

¹³⁹ K vyjednávání s Albrechtem srov. R. URBÁNEK, *České dějiny 3/1*..., s. 537–542.

¹⁴⁰ CDLS 4, s. 144–146; Smiřický udržoval dobré vztahy se Šestiměstím už během husitské revoluce a následně i během 40. let – srov. J. J. JUKL, *Jan Smiřický*..., s. 149–151.

Nutno však dodat, že po vypršení příměří válka opět propukla.¹⁴¹ Snad právě díky svému podílu na smlouvením příměří se Petr koncem července na Roudnici připojil k zápisu litoměřického landfrýdu, ačkoliv v tomto kraji nadržel žádné majetky. Zápis jej uvádí v pořadí na třetím místě mezi členy vartenberského rozrodu. Krajskými hejtmany se stali nedávni protivníci Jan z Vartenberka na Blansku a Jan Smiřický.¹⁴²

Po srpnu 1440 se opět Petrova aktivita stává obtížně postihnuteľnou. Není možné jej doložit v tažení boleslavské hotovosti proti loupeživým rytířům na Troskách a Valdštejnu, kteří se během volby v červnu podíleli na pokusu o převrat v Praze. Taktéž jej nelze doložit na dalších sněmech během podzimu. Těžko postihnuteľné je i Petrovo působení v následujícím roce. Po celý rok se neobjevuje v pramenech, ale přesto lze v průběhu roku předpokládat jeho aktivitu. Na jaře 1441 se v severovýchodních Čechách chystalo velké tažení proti Janu Koldovi ze Žampachu. Někdejší tábořský hejtman s bohatými vojenskými zkušenostmi totiž svými kořistnickými výpady dráždil nejen Slezany, ale také východočeské kraje, když se v předchozím roce pokusil zmocnit Nového hradu (Klečkov). To se mu však nepodařilo, nakonec byl nucen od svého úmyslu upustit a uzavřel s Hradeckým krajem příměří. Avšak Kolda příměří porušil, takže se proti němu spojil východočeský landfrýd se Slezany. Někdy se uvádí, že do pole vytáhla i hotovost boleslavského landfrýdu. Existovala dokonce snaha zmobilizovat proti Koldovi síly plzeňského landfrýdu a k akci byl vybízen i Oldřich z Rožmberka. Petr se tažení proti Koldovi asi osobně neúčastnil, respektive jeho přítomnost v poli nezmiňují žádné prameny. Je nadmíru pravděpodobné, že se na něm i tak podílel. Pokud hypotéza o jeho připojení se k landfrýdu Hradeckého kraje správná, pak musel podle jeho znění vyslat ozbrojence na tažení proti Koldovi, navíc Bydžov sloužil jako shromaždiště vojska Hradeckého kraje. Přítomnost vojska dokazuje jeden z listů boleslavského hejtmána Jiřího z Poděbrad a hradeckého hejtmána Jetřicha z Miletínka Oldřichovi z Rožmberka daný na Bydžově. Kolem tažení proti Koldovi se hrála poměrně složitá politická partie, takže navzdory velkým vojenským akcím a dobytím města Náchoda, které Kolda držel, skončilo toto tažení příměřím a posléze dohodou, že si Kolda může

¹⁴¹ Z. BERAN, *Boleslavský landfrýd...*, s. 95.

¹⁴² Zápis srov. CDLS 4, s. 147–151; k pokračování bojů srov. Zdeněk BERAN – Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Landfrýdní spolek stavů litoměřického kraje z roku 1440*, Sborník archivních prací 63, Praha 2013, č. 2, s. 316–317; domněnka o důvodech účasti Petra ze Zvířetic na landfrýdu *tamtéž*, s. 326, pozn. 128.

ponechat landfrýdem a jeho spojenci dobytý a vypálený Náchod, a to až do nástupu nového krále.¹⁴³

Zejména ke konci roku 1441 a začátku následujícího roku se začala stavovská obec potýkat s problémem nízké účasti na zemských sněmech, jichž se přestal účastnit Oldřich z Rožmberka jakožto nejmocnější magnát v zemi a jeho příkladu následovali i další šlechtici. Zástupci Ptáčkovy strany, ale i další šlechtici stojící mimo tyto dva mocenské bloky jej opakovaně napomínali, aby se ke sněmu dostavil. K podobné výzvě adresované z Prahy rožmberskému vladaři se přidal i Petr ze Zvířetic během listopadu 1442. V listu jej společně s dalšími pány napomínali, že se opět sněmu nezúčastnil, ačkoliv byl o něm zpraven předem, a díky jeho nepřítomnosti se nedostavilo mnoho dalších. Oznamovali mu vyhlášení nového sněmu na 8. ledna 1443. Nabádali jej k účasti s tím, že se sněmu také zúčastní, a zároveň jej vybízeli, aby zprávu dále rozšířil a zajistil tak hojnější účast.¹⁴⁴ Vzhledem k tomuto listu, v němž Petr přislíbil s dalšími pány účast na příštím sněmu, i díky účasti dalších významných osobností Ptáčkovy strany lze předpokládat, že se lednového sněmu také účastnil. Sněmovníci se usnesli na vyslání poselstva ke králi Fridrichovi do Rakous. Ten totiž jako poručník Ladislava Pohrobka dlouhodobě protestoval proti snahám české šlechty obsadit český trůn, tudíž se shromážděné stavy rozhodly nabídnout Fridrichovi kompromis: buď přijme sám českou korunu, nebo prozatím zaujme roli správce země. Pokud by obojí odmítl, měl přestat bránit českým stavům ve výběru nového panovníka. Znamenalo to i kompromis vůči rakouské straně, jelikož Ptáčkova strana přiznávala možnost uznání Ladislavových nároků na trůn, ovšem za určitých podmínek. Předními postavami poselstva se stali Ptáček a Jiří z Poděbrad. Fridrich však ve Vídni přislíbil, že opatří zemskou správou.¹⁴⁵ Úspěch Ptáčkovy strany však přinutil k akci rakouskou stranu, takže na dalším sněmu v červnu měla opět většinu a zmařila předchozí úspěchy protistrany. I tohoto sněmu se Petr Zvířetický účastnil, jelikož sněm se sešel k 16. červnu a 25. června byl Petr prokazatelně v Praze, když svědčil se Zbyňkem Zajícem z Házmburka a Janem ze Smiřic Janu Maršálkovi

¹⁴³ K sněmu srov. R. URBÁNEK, *České dějiny 3/1...*, s. 737; list v AČ 1, s. 370, č. 17; o dění okolo Koldy srov. V. WOLF, *Jan Kolda ze Žampachu...*, s. 38–46; M. ŠANDERA, *Hynce Ptáček z Pirkštejna...*, s. 87–95.

¹⁴⁴ *Listář 2...*, s. 210–211, č. 225.

¹⁴⁵ R. URBÁNEK, *České dějiny 3/1...*, s. 617–624.

z Prahy při prodeji vsi Svrkyně Jindřichovi z Kolovrat. Při této příležitosti opět zvolil predikát „z Vartmberka a ze Zvířetic“.¹⁴⁶ Sněm zvolil nové poselstvo do Vídně, tentokrát v čele s Rožmberkem, jež opustilo Prahu až 28. září.¹⁴⁷

Po červnovém sněmu opět mizí jakékoli indicie k aktivitě stárnoucího pána ze Zvířetic až do podzimu následujícího roku. Přesto byl rok 1444 poměrně rušným obdobím, zvláště pro Ptáčkovu stranu. Na Ratajích totiž 27. srpna skonala dosavadní vůdčí osobnost strany Hynce Ptáček z Pirkštejna. Jeho místo zaujal mladý Jiří z Poděbrad.¹⁴⁸ Ten Petra na podzim pověřil poselstvem ke sněmu rakouské strany do Prahy, kde měl Zvířetický přednést stížnosti a požadavky Poděbradovy strany sněmující v Nymburce.¹⁴⁹ List putující s Petrem do Prahy obsahoval zejména stížnosti na nedodržování kompaktát a listu mírného i dalších smluv ještě z doby vlády císaře Zikmunda. Terčem kritiky se staly také prázdné sliby rakouské strany. Proti vyřčeným obviněním se rakouská strana samozřejmě ohradila, mimo jiné neopomněla zmínit, že páni jejich strany se spolu s císařem zasadili o vyslání poselstva do Basileje, jehož se sám urozený posel účastnil.¹⁵⁰ Jednání obou stran skončilo kompromisem a společným sněmem v Českém Brodě. Podle formulace pozdějšího listu z roku 1446, pod nímž byl podepsán i Petr, se lze domnívat, že se tohoto sněmu také účastnil, navíc se sám podílel na vyjednání tohoto kompromisního místa sněmu.¹⁵¹ Zde se obě strany sjely počátkem listopadu k dalšímu jednání a potvrdily dřívější dohody o dodržování kompaktát, zápisů Zikmunda Lucemburského i listu mírného. Splněn byl i požadavek poděbradských na volbu výboru, který se měl ujmout jednání s basilejským koncilem o potvrzení a řádné vysvěcení Jana Rokycany, který utvořili Jiří z Poděbrad a Zbyněk Zajíc z Házmburka. Dalším bodem na pořadu jednání se staly podmínky případného přijetí Ladislava Pohrobka na český trůn a zajištění zemské správy.¹⁵²

¹⁴⁶ Srov. NA, f. ŘSRF/P – listiny, inv. č. 29.

¹⁴⁷ K červnovému sněmu srov. R. URBÁNEK, *České dějiny 3/1...*, s. 627–631.

¹⁴⁸ *SLČ z rukopisu křižovnického...*, s. 175.

¹⁴⁹ AČ 1, s. 291–292. č. 18.

¹⁵⁰ *Tamtéž*, s. 286–291, č. 17–18; Petrovo poselství do Prahy je zmiňováno v zápisu sněmu Kutnohorského v následujícím roce srov. *tamtéž*, s. 291–292, č. 18.

¹⁵¹ „Jakož vás tajno není, kterak o všech Svatých již rok minul, když páni sněmem hnuvše z Prahy do Brodu Českého na sněm byli přijeli; a my též z Nimburka tudíž w Brodě sjeli sme sie (...) Jiřík z Kunštátu a z Poděbrad, Aleš ze Šternberka, Jiřík z Dubé a z Visenburka, Petr ze Zvířetic (...)“ – srov. AČ 1, s. 292–294, č. 19; takřka identický list zaslala poděbradská strana i Oldřichovi z Rožmberka – srov. *Listář 3...*, s. 86–87, č. 125.

¹⁵² Ke sněmu srov. Rudolf URBÁNEK, *České dějiny 3. Věk Poděbradský 2*, Praha 1918, s. 33–35.

Oproti předchozím letům nelze Petrovu přítomnost na sněmech následujícího roku nijak vysledovat, ani není možné využít dalšího materiálu, který by osvětlil Petrovu činnost. Koncem června sice Poděbradova strana sněmovala v Kutné Hoře, kdy sněmovní zápis Petra zmiňoval, ale jeho osobní přítomnost na tomto sněmu neuvádí ani nenaznačuje žádný pramen. Tudíž další Petrovu činnost lze sledovat až na jaře roku 1446, kdy se účastnil sněmu Poděbradovy strany v Kutné Hoře a listem ujišťoval s dalšími představiteli strany, že dodrží úmluvy z Českého Brodu.¹⁵³ Horský sněm byl asi patrně poslední, jehož se Petr Zvířetický účastnil. K podzimu 1446 poznamenal starý letopisec: „*Téhož léta před S. Havlem [16. října] umřel v Bydžově pan Petr Zvieřetický, kterýž byl na sněmě v Basili.*“¹⁵⁴

¹⁵³ Srov. *Listář 3...*, s. 86–87, č. 125.

¹⁵⁴ SLČ, s. 143, č. 440.

7 Dědicové a další směřování rodu

Petrův život se sice uzavřel, ale za sebou zanechal vdovu Elišku z Vartenberka a Veselí a dva syny, Havla a Haška. Petr svým synům zanechal stabilní rodové dominium na Boleslavsku, které se mu podařilo během revoluce uchránit a možná i rozšířit o několik vesnic, jak ukazuje záznam z desk dvorských z roku 1465, kdy Havel a Hašek již byli po smrti. Ke zvířetickému panství patřil hrad Zvířetice s podhradím, stejnojmenná ves s poplužním dvorem, vsi Dolánky, Malá Bělá s mlýnem, Bítouchov, Dalešice, Těšnov, Bradlec, Kosmonosy s podacím právem, poplužní dvory Olšovka, Vesce, kmecí dvory v Chudoplesích a zpustlé Pryčhledy. Dále lesy Nový díl, Krahujec, Kozinec a další. Celková hodnota panství se odhadovala na 6000 kop grošů. Vzhledem k pozdějšímu vývoji je zřejmé, že Zvířetičtí také zůstali v držení vsí získaných ve 14. století od Hradištského kláštera, tedy Bakova, Veselé, Ptýrova, Ptýrovce a Maňkovic, nyní bez jakýchkoli závazků vůči klášteru.¹⁵⁵ Havel byl asi stále považován za nezletilého ještě v roce 1453, kdy společně s matkou potvrzovali Bydžovu privilegium Čeňka z Vartenberka, jak naznačuje použitá formulace: „urozeného pána Havla ze Zvířetic, syna svého, kdyby svých let panování došel“, což naznačuje že ještě nedovršil šestnáctý rok života. Na privilegiu Elišce svědčili také vzdálení příbuzní Heřman, Hašek a Vilém ze Zvířetic.¹⁵⁶

O Elišce samotné není mnoho známo, v pramenech se začala vyskytovat až po manželově smrti. Po smrti své tety představovala poslední členku veselské větve Vartenberků. Ve zmíněném privilegiu označovala Eliška Čeňka z Vartenberka jako svého strýce. Tento výraz však v kontextu jazyka 15. století mohl nabývat širšího významu než v současnosti. Ve staré češtině mohl označovat jak otcova bratra, tak i další z příbuzné z otcovy strany anebo např. švagra.¹⁵⁷ Při užším výkladu slova strýc je možno uvažovat, že Eliška byla dcerou Čeňkova bratra Jana, jenž zemřel

¹⁵⁵ Srov. AČ 37/1, ed. Gustav Friedrich, Praha 1941, s. 168, č. 47; dvůr Olšovka se nacházel mezi Zvířeticemi a Kosmonosy – srov. Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní významy a změny* 3, Praha 1951, s. 273; dvůr Vesce ležel v blízkosti Zvířetic – srov. heslo *Vesce* 4, in: A. PROFOUS – J. SVOBODA, *Místní jména v Čechách 4...*, s. 521; AČ 18, ed. Josef Kalousek, Praha 1900, s. 252–253, č. 419; k rozsahu zvířetického panství srov. přílohu č. 2.

¹⁵⁶ CIM 3, s. 263–264, č. 152; k hranici zletilosti ve středověkém českém právu srov. Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ – Martin HOLÝ – Tomáš STERNECK a kol., *Děti a dětství. Od středověku na práh osvícenství*, Praha 2019, s. 102.

¹⁵⁷ Srov. heslo *strýc*, in: Jaromír BĚLIČ – Adolf KAMIŠ – Kamil KUČERA, *Malý staročeský slovník*, Praha 1978, s. 483.

nejpozději na podzim roku 1405. Petr ze Zvířetic by tak byl sešvagřen s rožmberským vladařem, jelikož Oldřich z Rožmberka se oženil s Kateřinou z Vartenberka, kterou některé prameny uvádějí též jako Janovu dceru.¹⁵⁸ Eliška během svého poručnictví nad syny musela minimálně jednou čelit snaze svých sousedů uzmout něco z dědictví jejích potomků. Šlo o tvrz v Tchořovicích na západě Čech, kterou zabral Petr Zmrzlík ze Svojšína. Eliška využila obnovení chodu práv a pravděpodobně v roce 1454 jej pohnala před obnovený zemský soud, který rozhodl v její prospěch a Zmrzlíkovi nařídil neprávem zabraný majetek do dvou týdnů vrátit.¹⁵⁹ Když v Bydžově nastal roku 1461 spor mezi městem a řemesly o placení šosovného, byl spor předložen Elišce a Havlovi k rozsouzení.¹⁶⁰ O jejím synu Haškovi se mnoho zpráv nezachovalo, možná se ucházel o odúmrt' po Zdislavovi ze Záhoří na Krnsku, avšak zemřel. Mohlo se však jednat i o jeho vzdáleného příbuzného, který svědčil roku 1453 na výše zmíněném privilegiu pro Bydžov.¹⁶¹ Druhý syn Havel zemřel před rokem 1465, a tak Eliška své syny nakonec přežila, zemřela nejpozději roku 1468.¹⁶²

Skutečným dědicem starého zvířetického pána se však stal jeho příbuzný Heřman ze Zvířetic. Jeho příbuzenský vztah k Petrovi je nejasný, byl asi synem Petrova bratrance Viléma mladšího ze Zvířetic, jelikož jeho bratr Hašek se roku 1436 uváděl jako vlastník Vranovic a několika dalších vsí v jihozápadních Čechách. Heřman se živil jako žoldnér a působil v Uhrách pod Janem Jiskrou z Brandýsa. Roku 1448 se spolu bratrem a dalšími šlechtici z Boleslavska účastnili obsazení Prahy Jiřím z Poděbrad. K roku 1450 se uvádí jako člen Poděbradské jednoty v Boleslavském kraji, tudíž pravděpodobně převzal Petrovo místo v kraji.¹⁶³ Heřman, zdá se, měl na bitevním poli více úspěchů než jeho příbuzný. Jeho statečnost v bitvě u Lučence, kdy Jiskra porazil vojsko Jana Huniádyho, dokonce oslavil soudobý

¹⁵⁸ R. ŠIMŮNEK, *Dědictví po Čenkově z Vartenberka...*, s. 108, 113. Za konzultaci ohledně možných příbuzenských poměrů Elišky a Kateřiny z Vartenberka děkuji panu PhDr. Robertu Šimůnkovi, Ph.D., DSc.

¹⁵⁹ Srov. AČ 4, s. 546, č. 359; k obnově soudu srov. Rudolf URBÁNEK, *České dějiny 3. Věk poděbradský 3*, Praha 1930, s. 118–120.

¹⁶⁰ Srov. *Kniha svědomí města Nového Bydžova z l. 1311–1470*, ed. Jan Kapras, Nový Bydžov 1907, s. 9–10.

¹⁶¹ AČ 37/1, s. 507, č. 126; k tomu srov. J. V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 147.

¹⁶² A. SEDLÁČEK, *Hrady 10*, s. 106; v privilegiu vydaném roku 1468 pro Bydžov se udává mrtvá – srov. CIM 3, s. 266.

¹⁶³ Srov. J. V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 148; Z. BERAN, *Boleslavský landfrýd...*, s. 36.

německý básník.¹⁶⁴ Poděbrad v něm pravděpodobně našel spolehlivou náhradu za někdejšího věrného spojence. Už jako nově zvolený zemský správce zajistil u krále převedení jakékoli odúmrti na Zvířeticích právě na Heřmana.¹⁶⁵ Ten nadále Jiřího věrně podporoval, což Jiří už jako král ocenil, když se velkoryse vzdal odúmrti po Heřmanových příbuzných roku 1465.¹⁶⁶ Díky králově přízni byl Heřman schopen udržet rodové dominium pohromadě, byť Zvířetičtí dočasně pozbyli polovinu Nového Bydžova, když zemřela i Eliška z Veselí. Ta totiž rozdělila Bydžov mezi Heřmana a Jindřicha Kruhlatu z Michalovic. Eliščiny důvody k tomuto kroku jsou při absenci dalších pramenů těžko vysvětlitelné, podobně jako tomu bylo u její tety Machny. Jindřich však zanedlouho zemřel a jeho díl Bydžova se dostal díky předchozí dohodě králi Jiřímu, který jej roku 1470 nebo 1471 daroval zpět Heřmanovi. Motivací krále k tomuto kroku byla možná i snaha udržet si podporu Zvířetického pána při bojích se Zelenohorskou jednotou a Matyášem Korvínem.¹⁶⁷ Tím se opět konsolidovalo dominium, jež mělo sloužit jako pozemková základna pro další aktivity Heřmanových potomků až do 16. století.

¹⁶⁴ Srov. J. V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 148.

¹⁶⁵ AČ 37/1, s. 168, č. 47.

¹⁶⁶ *Tamtéž*, s. 515, č. 136.

¹⁶⁷ K okolnostem smrti pána z Michalovic srov. Z. BERAN, *Poslední páni...*, s. 121; k darování Bydžova srov. *Zbytky register...*, s. 277, č. 96.

Závěr

Petr ze Zvířetic patřil ve své době k předním šlechticům království. Narodil se někdy v závěru 14. století a první zmínka v pramenech se o něm činí roku 1400, kdy jej jeho otec Vilém ze Zvířetic nechal v Praze stejně jako jeho další bratry vysvětit na akolytu. Přestože se jeho začátky nesly ve stínu bratrů, dokázal se pohybovat v politicky turbulentním období husitské revoluce. Na počátku revoluce se řadil ke kališníkům umírněného proudu navázaných na politiku Čeňka z Vartenberka, s nímž Zvířetičtí udržovali úzké kontakty už v předhusitském období, a Petr se navíc oženil s Čeňkovou příbuznou Eliškou z Vartenberka a Veselí. Dostupné prameny však nedovolují určit ani přibližně dobu jejich sňatku, která by možná osvětlila důvody trvalého spojení s Vartenberkem během revoluce. Právě spletité vazby na české panstvo obojí konfese dovedly Petra Zvířetického nejpozději roku 1423 ke spojení s katolíky proti radikálům. V nesnadné době se mu navíc podařilo udržet pohromadě rodové dominium a ještě jej podstatně rozšířit.

Vrchol Petrovy politické kariéry však nastal až v polipanském období. Vzestup mu pravděpodobně umožnil i fakt, že všichni jeho bratři postupně zemřeli a nejpozději roku 1436 zůstal jako jediný držitel rodového dominia na Boleslavsku. Po návratu císaře Zikmunda Lucemburského sice neobsadil žádný z nejvyšších zemských úřadů, ale podařilo se mu jako členu starobylého panského roku získat místo v lavicích obnoveného zemského soudu jako jeden z jeho přisedících. Symbolicky tak navázal na svého otce Viléma, jenž patřil v předhusitském období k velmi aktivním přisedícím. Vrcholem Petrovy politické kariéry se stalo poselstvo do Basileje roku 1437, kterým se zapsal do paměti svých současníků, byť jeho úloha v poselstvu a při vyjednávání s koncilem je z hlediska dostupných pramenů prakticky nepostihnutelná.

Po návratu z Basileje se připojil ke skupině šlechticů označovaných v průběhu času jako Ptáčkova strana. S ní se aktivně zapojil do zemské politiky v opozici proti Albrechtovi V. Habsburskému, účastnil se sněmů a jednání, ale také vojenských akcí, jako byla bitva u Želenic na podzim roku 1438. Následně odešel se svou stranou do Polska a do Čech se vrátil až následujícího roku. Po smrti Albrechta Habsburského se podílel na ustavování příměří a klidu v zemi v rámci dohod obsažených v listu

mírném. Následně se zapojil do struktur boleslavského landfrýdu jako člen hejtmanské rady a nemalý podíl mu připadl i při dojednávání příměří v sousedním Litoměřicku, jehož landfrýd rovněž signoval. V průběhu 40. let se účastnil mnoha sjezdů i obecných sněmů. Jeho jméno se objevovalo při většině důležitých jednání, s výjimkou zahraničních poselstev. Za příčinu Petrovy neúčasti na nich lze považovat asi neschopnost zvířetického pána nést finanční zátěž spojenou s těmito podniky. Jeho majetky sice nebyly skromné, ale rozhodně se neřadil k magnátům. Jeho vlastní aktivitu v rámci nich lze sledovat v mírném listu nebo roku 1444, kdy se po smrti dosavadní vůdčí osobnosti Hynce Ptáčka z Pirkštejna ujal vedení strany mladý Jiří z Poděbrad. Ten na podzim vyslal Petra Zvířetického s poselstvem do Prahy vyjednávat s rakouskou stranou o stížnostech a požadavcích Poděbradovy strany a o společném sněmu. V posledních letech svého života zůstal i nadále aktivním politikem. Naposledy se účastnil sněmu v Kutné Hoře na konci dubna 1446 a okolo poloviny října téhož roku zemřel v Bydžově. Zanechal po sobě ženu a dva syny, ti však všichni nejpozději do roku 1468 zemřeli, čímž tato větev rodu vyhasla. Dědictví po Petrovi v podobě rodového majetku i politických konexí se ujal jeho vzdálený příbuzný Heřman ze Zvířetic, jenž zaujal Petrovo místo Poděbradova blízkého spojence na Boleslavsku. Heřman zajistil pozice rodu ve druhé polovině 15. století a v jeho potomcích pokračoval rod pánů ze Zvířetic až do 16. století.

Seznam použitých zkratek

AČ	Archiv český
AČK	Archiv České koruny
CDLS	Codex diplomaticus Lusatiae superioris
CIM	Codex iuris municipalis regni Bohemiae
CR	Cizí rody
DRTA	Deutsche Reichstagsakten
FRB	Fontes rerum Bohemicarum
Hrady	Hrady, zámky a tvrze Království českého
MC	Monumenta conciliorum generalium seculi decimi quinti
NA	Národní archiv
RBM	Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae
SOA	Státní oblastní archiv
RT	Reliquiae tabularum terrae (=Pozůstatky desk zemských)
ŘSRF/P	Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků Praha
SLČ	Staré letopisy české

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Archiv Karlovy Univerzity

fond Listiny I

Národní archiv

fond Archiv České koruny

fond Maltézští rytíři – české velkopřevorství

fond Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků Praha – listiny

Státní oblastní archiv Praha

fond Velkostatek Mnichovo Hradiště.

Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Třeboň

fond Cizí rody I

fond Cizí rody II

fond Cizí statky I

fond Historica Třeboň

Zemský archiv Opava

fond Slezský stavovský archiv

Vydané prameny

Acta judiciaria consistorii pragensis 2, ed. Ferdinand Tadra, Praha 1893.

Archiv český čili, Staré písemné památky české i moravské z archivův domácích i cizích 1, ed. František Palacký, Praha 1840.

Archiv český čili, Staré písemné památky české i moravské z archivův domácích i cizích 2, ed. František Palacký, Praha 1842.

Archiv český čili, Staré písemné památky české i moravské z archivův domácích i cizích 3, ed. František Palacký, Praha 1844.

Archiv český čili, Staré písemné památky české i moravské z archivův domácích i cizích 4, ed. František Palacký, Praha 1846.

Archiv český čili, Staré písemné památky české i moravské z archivův domácích i cizích 5, ed. František Palacký, Praha 1862.

Archiv český čili, Staré písemné památky české i moravské z archivův domácích i cizích 6, ed. František Palacký, Praha 1872.

Archiv český čili, Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivův domácích i cizích 18, ed. Josef Kalousek, Praha 1900.

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, sesbírané z archivův domácích i cizích 31, ed. Gustav Friedrich, Praha 1931.

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, sesbírané z archivův domácích i cizích 35, ed. Gustav Friedrich, Praha 1935.

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, sesbírané z archivův domácích i cizích 37/1, ed. Gustav Friedrich, Praha 1941.

Archiv Koruny české 5. *Katalog listin z let 1378–1437*, ed. Antonín Haas, Praha 1947.

Archiv koruny České 6. *Katalog listin z let 1438–1526*, ed. Antonín Haas, Praha 1958.

Codex diplomaticus Lusatiae superioris 2/2, ed. Richard Jecht, Görlitz 1900–1903.

Codex diplomaticus Lusatiae superioris 4, ed. Richard Jecht, Görlitz 1911–1927.

Codex iuris municipalis regni Bohemiae 3. *Privilegia královských měst venkovských z let 1420–1526*, edd. Jaromír Čelakovský – Gustav Friedrich, Praha 1948.

Desky dvorské 8. *Knih pohonná 2 (1407–1530)*, ed. Gustav Friedrich, Praha 1944.

Deutsche Reichstagsakten unter Friedrich III. Erste Abteilung. (1440–1441) 15, ed. Herman Herre, Gotha 1912.

Fontes rerum Bohemicarum 3, edd. Josef Jireček – Josef Emler – Ferdinand Tandra, Praha 1882.

Fontes rerum Bohemicarum 4, ed. Josef Emler, Praha 1884.

Fontes rerum Bohemicarum 5, ed. Josef Emler, Praha 1893.

Fontes rerum Bohemicarum 8, ed. Václav Novotný, Praha 1932.

Fontes rerum Bohemicarum. Series Nova 2. Staré letopisy české (texty nejstarší vrstvy), edd. Alena M. Černa – Petr Čornej – Markéta Klosová, Praha 2003.

Kniha svědomí města Nového Bydžova z l. 1311–1470, ed. Jan Kapras, Nový Bydžov 1907.

Liber ordinationum cleri, ed. Antonín Podlaha, Praha 1922.

Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim 5, ed. Josef Emler, Praha 1865.

Libri erectionum 2, ed. Clemens Borový, Praha 1878.

Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka 1 (1418–1437), ed. Blažena Rynešová, Praha 1929.

Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka 2 (1438–1444), ed. Blažena Rynešová, Praha 1932.

Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka 3 (1445–1448), ed. Blažena Rynešová, Praha 1937.

z MLADOŇOVIC, Petr, *Petra z Mladoňovic Zpráva o mistru Janu Husovi v Kostnici*, ed. Zdeněk Fiala, Praha 1965.

Monumenta conciliorum generalium seculi decimi quinti. Concilium Basiliense. Scriptorum 2, ed. František Palacký, Vídeň 1873.

Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia 2, ed. Jan Bedřich Novák, Praha 1907.

Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia 5, ed. Kamil Krofta, Praha 1903.

Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila, ed. Bohuslav Havránek – Jiří Daňhelka, Praha 1958.

PICCOLOMINI, Aeneo Silvius, *Aeneae Silvii Historia Bohemica – Enea Silvio Historie česká*, edd. Dana Martínková – Alena Hadravová – Jiří Matl, Praha 1998.

Pozůstatky desk zemských Království českého r. 1541 pohořelých (=Reliquiae tabularum terrae Regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum) 1, ed. Josef Emler, Praha 1870.

Pozůstatky desk zemských Království českého r. 1541 pohořelých (=Reliquiae tabularum terrae Regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum) 2, ed. Josef Emler, Praha 1872.

Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378, dec. – 1419, aug. 16) 3. *Fontes archivi publici Trebonensis*, ed. Božena Kopiczková, Praha 1977.

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae 4, ed. Josef Emler, Praha 1892.

Regesta imperii 8. *Die Regesten des Kaiserreichs unter Kaiser Karl IV.*, ed. Johann Friedrich Böhmer, Innsbruck 1877.

Reliquiae tabularum terrae citationum vetustissimae (Nejstarší zbytky desk zemských půhonných), edd. František Dvorský – Josef Emler, Praha 1868.

Silesiacarum rerum scriptores 1, ed. Friedrich Wilhelm de Sommersberg, Lipsiae 1729.

Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526. Díl 1. Originály listin. sv. 1/1. 1378–1471, edd. František Beneš – Karel Beránek, Praha 1974.

Staré letopisy české. Z vratislavského rukopisu, ed. František Šimek, Praha 1937.

Staré letopisy české. Z křižovnického rukopisu, edd. František Šimek – Miroslav Kaňák, Praha 1959

Starší letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané, ed. František Palacký, Praha 1829.

Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny, edd. Petr Kreuz – Ivan Martinovský – Jana Vojtíšková, Praha 2007.

Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480, ed. August Sedláček, Praha 1914.

ŽITAVSKÝ, Petr, *Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae*, edd. Zdeněk Fiala – František Heřmanský – Rudolf Mertlík, Praha 1976.

Literatura

ANDĚL, Rudolf, *Husitství v severních Čechách*, Liberec 1961.

BARTOŠ, František Michálek, *Husitská revoluce 2. Vláda Bratrstev a její pád 1426–1437*, Praha 1966.

BARTOŠ, František Michálek, *Z husitského i bratrského dějepisectví 4. Z nových i starých spisů Vavřince z Březové*, Časopis Českého musea 94, 1920, č. 4, s. 193–203.

BERAN, Zdeněk, *Boleslavský landfrýd 1440–1453. Krajský landfrýdní spolek v pohusitských Čechách*, České Budějovice – Hradec Králové 2011.

BERAN, Zdeněk, *Katolické panstvo na dvoře Jiřího z Poděbrad. Procesy vzájemné konvergence a divergence*, Mediaevalia Historica Bohemica 17, 2014, č. 2, s. 37–75.

BERAN, Zdeněk, *Landfrýdní hnutí v zemích České koruny*, Hradec Králové – České Budějovice 2014.

BERAN, Zdeněk – VOJTÍŠKOVÁ, Jana, *Landfrýdní spolek stavů litoměřického kraje z roku 1440*, Sborník archivních prací 63, 2013, č. 2, s. 303–333.

BERAN, Zdeněk, *Poslední páni z Michalovic. Jan IV. († 1435/1436) a Jindřich II. († 1468)*, České Budějovice – Hradec Králové 2010.

BĚLIČ, Jaromír – KAMIŠ, Adolf – KUČERA, Kamil, *Malý staročeský slovník*, Praha 1978.

- BOUKAL, Jan, *Jakoubek z Vřesovic (†1462). Cesta chudého moravského rytíře k vládě nad severozápadními Čechami*, České Budějovice 2016.
- CIKHART, Roman, *Páni z Borotína*, Jihočeský sborník historický 11, 1938, č. 3, s. 91–96.
- ČÁDA, František, *Ležení podle českého práva zemského (K osobní exekuci 2)*, Praha 1922.
- ČAREK, Jiří, *Plán rozložení domů podle hodnoty v předhusitské Praze*, Pražský sborník historický 6, 1971, s. 101–105.
- ČERNÁ, Alena M., *Nectný Matěj Lauda z Piesku*, Naše řeč 87, 2004, č. 1, s. 51–52.
- ČORNEJ, Petr, *Jan Žižka. Život a doba husitského válečníka*, Praha 2019.
- ČORNEJ, Petr, *Lipanská křižovatka. Příčiny, průběh a historický význam jedné bitvy*, Praha 1992.
- ČORNEJ, Petr, *Velké dějiny zemí Koruny české 5 (1402–1437)*, Praha – Litomyšl 2000.
- ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české 6 (1437–1526)*, Praha – Litomyšl 2007.
- ČORNEJ, Petr – KNÁPEK, Aleš – MACEK, Ladislav a kol., *Stížný list české a moravské šlechty proti upálení mistra Jana Husa 1415–2015*, Okrouhlice 2015.
- ČORNEJ, Petr, *Zikmundův příjezd do Prahy 23. srpna 1436*, in: Světla a stíny husitství. (Události – osobnosti – texty – tradice): výbor z úvah a studií, ed. Petr Čornej, Praha 2021, s. 277–295.
- DOLEŽALOVÁ, Eva, *Dítě a církev ve středověku*, Mediaevalia Historica Bohemica 19, 2016, č. 1, s. 75–85.
- DOLEŽALOVÁ, Eva, *Svěcenci pražské diecéze 1395–1416*, Praha 2010.
- DURDÍK, Tomáš, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2009.
- DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana – HOLÝ, Martin – STERNECK, Tomáš a kol., *Děti a dětství. Od středověku na práh osvícenství*, Praha 2019.

- FRANKENBERGER, Otakar, *Husitské válečnictví po Lipanech*, Praha 1960
- HLAVÁČEK, Ivan, *Husitské sněmy*, Sborník historický 4, 1956, s. 71–109.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2007.
- HRBEK, Jiří, *Strážce rodové paměti*, in: Na rozhraní času: Litoměřický biskup Arnošt Emanuel z Valdštejna (1716–1789) a jeho svět, ed. Vít Vlnas, Litoměřice – Praha 2019, s. 125–133.
- JUKL, Jakub Jiří, *Jan Smiřický ze Smiřic. Vzestup a pád zakladatele slavného rodu*, České Budějovice 2012.
- KAVKA, František, *Poslední Lucemburk na českém trůně*, Praha 1998.
- KLASSEN, John Martin, *The Nobility and the Making of the Hussite Revolution*, New York 1978.
- KOLÁŘ, Martin, *Českomoravská heraldika. Část obecná*, Praha 1902.
- MACEK, Josef, *Česká středověká šlechta*, Praha 1997.
- MENCLOVÁ, Dobroslava, *České hrady 1*, Praha 1972.
- MITÁČEK, Jiří, *Čeští johanité 1367–1397 – správci a diplomaté*, Časopis Národního muzea – řada historická 174, 2005, č. 3–4 s. 113–135.
- NECHUTOVÁ a kol., Jana, *Mistr Jan Hus, učitel a kolega*, Brno 2021.
- NOVOTNÝ, Václav, *M. Jan Hus. Život a učení*, Praha 1919.
- NOVOTNÝ, Robert, *Konfesionalizace před konfesionalizací? Víra a společnost v husitské epoše*, in: Heresis seminaria. Pojmy a koncepty v bádání o husitství, edd. Pavlína Rychterová – Pavel Soukup, Praha 2013, s. 233–266.
- NOVOTNÝ, Robert, *Konverze české a husitské šlechty v husitském století*, in: Husitská re-formace. Proměna kulturního kódu v 15. století, edd. Pavlína Cermanová – Pavel Soukup, Praha 2019, s. 305–325.
- Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí 14*, Praha 1899.

- Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí 16*, Praha 1900.
- Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí 20*, Praha 1903.
- PALACKÝ, František, *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků zemských i dvorských v království českém, od nejstarších časů až do nynějška*, in: Dílo Františka Palackého 1, ed. Jaroslav Charvát, Praha 1941.
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní významy a změny 2*, Praha 1949.
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní významy a změny 3*, Praha 1951.
- PROFOUS, Antonín – SVOBODA, Jan, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní významy a změny 4*, Praha 1947.
- PROKEŠ, Jaroslav, *M. Prokop z Plzně. Příspěvek k vývoji konservativní strany husitské*, Praha 1927.
- RAKOVÁ, Ivana, *Čeněk z Vartenberka (1400–1425). Příspěvek k úloze panstva v husitské revoluci*, Sborník historický 28, 1982, s. 57–99.
- SEDLÁČEK, August, *Atlasy erbů a pečeti české a moravské šlechty 5*, Praha 2003
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze království Českého 10 (Boleslavsko)*, Praha 1882.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze království Českého 11 (Prácheňsko)*, Praha 1897.
- SEDLÁČEK, August, *Místopisný slovník historický království Českého*, Praha 1909.
- SEDLÁČEK, August, *O starém rozdělení Čech na kraje*, Praha 1921.
- SEDLÁČEK, August, *Pýcha urozenosti a vývody u starých Čechův a Moravanův*, Praha 1914.
- SEDLÁČEK, August, *Úvahy o osobách v stížných listech l. 1415 psaných*, Český časopis historický 23, 1917, s. 85–109.

- SPĚVÁČEK, Jiří, *Karel IV. Život a dílo (1316–1378)*, Praha 1979.
- SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. (1361–1419). K předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986.
- ŠANDERA, Martin, *Hynce Ptáček z Pirkštejna. Opomíjený vítěz husitské revoluce*, Praha 2011.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *České dějiny 1 (část 5) Středověká kolonizace v zemích českých*, Praha 1938.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Dějinné paměti okresu Mnichovohradištského 1*, Mnichovo Hradiště 1917.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Z archivu města Bakova nad Jizerou*, Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze 21, 1913, č. 1, s. 28–33.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Žižka a husitství v naší krajině*, Od Ještěda k Troskám 2, 1924, č. 8–9, s. 193–198.
- ŠIMŮNEK, Robert, *Dědictví po Čěnkovi z Vartenberka (K rožmbersko-vartenberským vztahům v 1. polovině 15. století)*, Mediaevalia Historica Bohemica 5, 1998, s. 105–118.
- ŠMAHEL, František, *Husitská revoluce 1. Kořeny české reformace*, Praha 2023.
- ŠMAHEL, František, *Husitská revoluce 3. Kronika válečných let*, Praha 1996.
- ŠMAHEL, František, *Jan Hus. Život a dílo*, Praha 2013.
- URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny 3. Věk Poděbradský 1*, Praha 1915.
- URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny 3. Věk Poděbradský 2*, Praha 1918.
- URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny 3. Věk poděbradský 3*, Praha 1930.
- VELÍMSKÝ, Tomáš, *Páni ze Svojšína. Rod velmožů, pánů a rytířů z povodí Mže*, Praha 2013.
- WALDSTEIN-WARTENBERG, Berthold, *Markvartici, z historie nejstarší české šlechty z ranné doby vlády Přemyslovců*, Heraldika a genealogie 33, 2000, s. 4–85.

WOLF, Vladimír, *Jan Kolda ze Žampachu*, Hradec Králové – Trutnov 2002.

WOSTRY, Wilhelm, *König Albrecht II. (1437–1439)* 2, Prag 1907.

Elektronické zdroje

Elektronický katalog pozůstalosti Augusta Sedláčka,
<https://www.augustsedlacek.cz/hub/catalog/default/search/result>.

Elektronický slovník staré češtiny, <https://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Majetky Zvířetických na Boleslavsku a Mělnicku okolo roku 1400	64
Příloha č. 2: Přibližný rozsah dominia Zvířetických na Boleslavsku k roku 1465....	65
Příloha č. 3: Pečeť Petra ze Zvířetic přivěšená k listině z 9. května 1419.....	66
Příloha č. 4: Pečeť Petra ze Zvířetic přitištěná k listu z 3. listopadu 1439	67
Příloha č. 5: Pečeť Petra ze Zvířetic přitištěná k příměří 24. ledna 1440.....	68
Příloha č. 6: Přehled vývoje predikátu Petra ze Zvířetic	69
Příloha č. 7: Rodokmen pánů ze Zvířetic	72
Příloha č. 8: Přibližný rodokmen tchořovické větve pánů ze Zvířetic.....	73
Příloha č. 9: Rekonstrukce podoby zvířetického hradu ve 14. století podle T. Durdíka	74
Příloha č. 10: Zvířetice, pohled na starý palác.....	75

Přílohy

Příloha č. 1: Majetky Zvířetických na Boleslavsku a Mělnicku okolo roku 1400

Pro rekonstrukci byla použita Müllerova mapa Čech z roku 1720.¹⁶⁸

¹⁶⁸ NA, f. ŘSRF/P – listiny, inv. č. 9; J. V. ŠIMÁK, *Dějinné paměti...*, s. 34–35; TÝŽ, *České dějiny 1/5...*, s. 773–774, 801.

Příloha č. 2: Přibližný rozsah dominia Zvířetických na Boleslavsku k roku 1465

Pro rekonstrukci byla použita Müllerova mapa Čech z roku 1720.¹⁶⁹

¹⁶⁹ AČ 37/1, s. 168, č. 47; AČ 18, s. 252–253, č. 419; dvůr Olšovka se nacházel mezi Zvířeticemi a Kosmonosy – srov. A. PROFOUS, *Místní jména v Čechách 3...*, s. 273b; dvůr Vesce ležel v blízkosti Zvířetic – srov. A. PROFOUS – J. SVOBODA, *Místní jména v Čechách 4...*, s. 521a.

Příloha č. 3: Pečeť Petra ze Zvířetic přivěšená k listině z 9. května 1419

(SOA Třeboň, oddělení Třeboň, CR I, kart. 149, sign. z Vartenberka 1; foto autor)

Příloha č. 4: Pečeť Petra ze Zvířetic přitištěná k listu z 3. listopadu 1439

(SOA Třeboň, oddělení Třeboň, f. Historica Třeboň, sign. 455, inv. č. 536; foto autor)

Příloha č. 5: Pečeť Petra ze Zvířetic přitištěná k průměří 24. ledna 1440

(SOA Třeboň, oddělení Třeboň, f. Historica Třeboň, sign. 468, inv. č. 549; foto autor)

Příloha č. 6: Přehled vývoje predikátu Petra ze Zvířetic

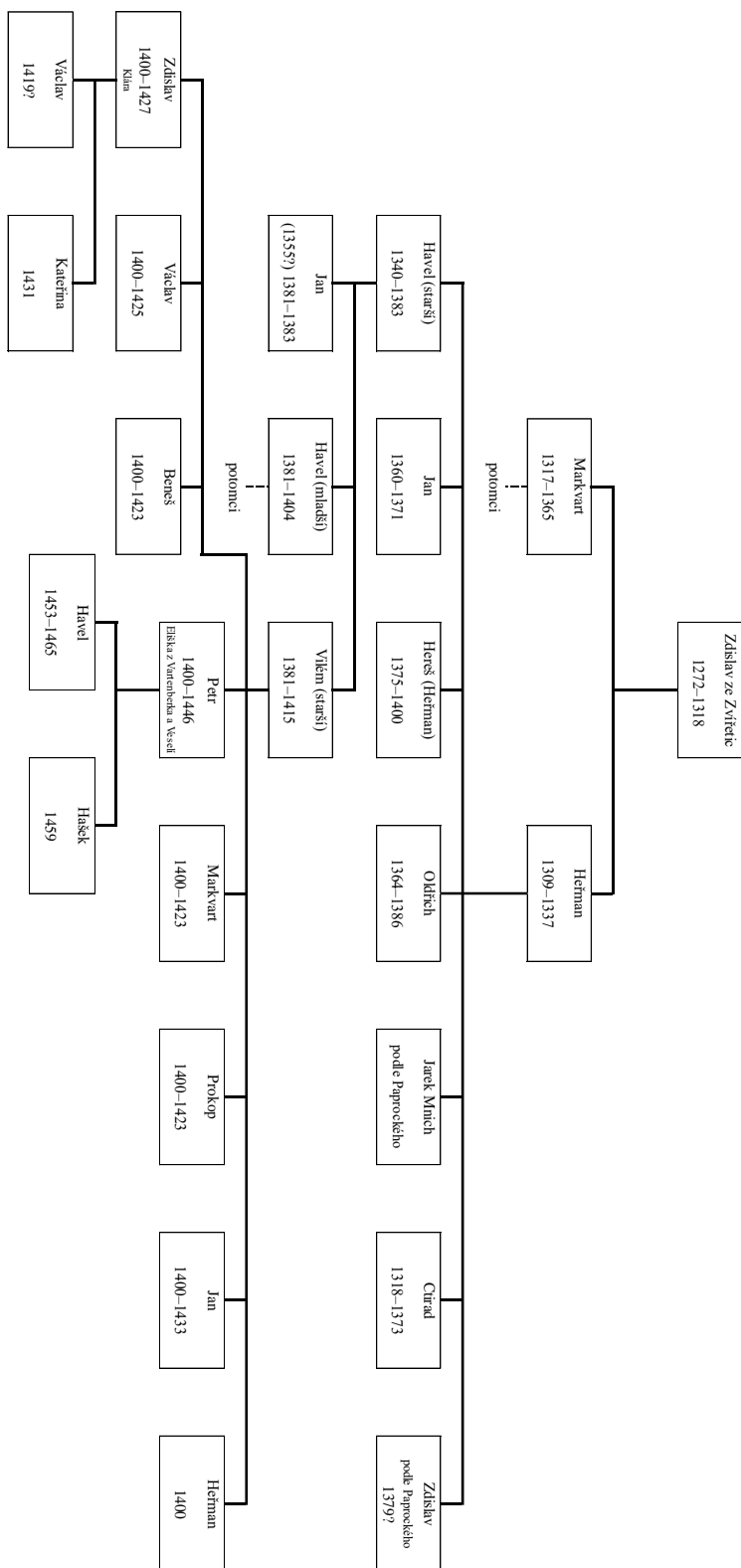
Do přehledu jsou zahrnuty podoby predikátu z diplomatických i narativních pramenů. Základním problémem při sestavování přehledu bylo určit přepis predikátu v případech, kdy se Petr ze Zvířetic zejména v narativních pramenech uvádí pouze jako „Petr Zvířetický“. Za směrodatnou autor považuje formulaci v listu mírném, který představuje jediný případ, kdy se obě varianty vyskytují současně, tedy rozepsaná (ze Zvířetic) i zkrácená (Zvířetický) podoba. V přehledu se proto postupuje obdobně.

Číslo	Podoba predikátu	Datace	Pramen
1.	ze Zvířetic	18. září 1400	<i>Liber ordinationum...</i> , s. 61
2.	ze Zvířetic	30. srpna 1414	FRB 8, s. 59
3.	ze Zvířetic	2. září 1415	AČ 3, s. 187, č. 6
4.	ze Zvířetic	5. září 1415	AČ 3, s. 193, č. 7
5.	ze Zvířetic	9. května 1419	SOA Třeboň, oddělení Třeboň, CR I, kart. 149, sign. z Vartenberka 1
6.	ze Zvířetic	6. listopadu 1419	AČ 4, s. 375, č. 35
7.	ze Zvířetic	1. listopadu 1423	AČ 3, s. 240, č. 31
8.	ze Zvířetic	1. listopadu 1423	AČ 3, s. 496, č. 233
9.	ze Zvířetic	1. prosince 1429	<i>Listář 1</i> , s. 112, č. 165 (reg.)
10.	ze Zvířetic seděním v Tchořovicích	25. července 1433	AČ 3, s. 507b, č. 298
11.	ze Zvířetic	22. prosince 1433	AČ 3, s. 416, č. 6
12.	ze Zvířetic	21. října 1435	FRB 5, s. 618
13.	z Vartenberka seděním na Zvířeticích	4. července 1436	AČ 2, s. 66, č. 13
14.	ze Zvířetic	23. srpna 1436	FRB 5, s. 619

15.	ze Zvířetic	19. listopadu 1436	CIM 3, s. 137, č. 87
16.	ze Zvířetic	28. ledna 1437	AČ 2, s. 380, č. 152
17.	ze Zvířetic	29. ledna 1437	AČ 2, s. 380, č. 153
18.	ze Zvířetic	20. února 1437	AČ 2, s. 380, č. 156
19.	ze Zvířetic seděním v Tchořovicích	20. února 1437	FRB 5, s. 620
20.	ze Zvířetic	1437	AČ 2, s. 383, č. 159
21.	ze Zvířetic	1437	AČ 2, s. 385–386, č. 165
22.	ze Zvířetic	8. března 1437	AČ 2, s. 387–388, č. 169
23.	ze Zvířetic	1437	AČ 2, s. 390, č. 175
24.	ze Zvířetic	19. dubna 1437	<i>Listář 1...</i> , s. 214, č. 319
25.	ze Zvířetic	11. června 1437	AČ 2, s. 390, č. 176–177
26.	ze Zvířetic	22. června 1437	AČ 1, s. 496–497, č. 12
27.	z Vartenberka a Zvířetic (z <i>Vatmburgu a Zvieřetic</i>)	14. července 1437	<i>SLČ z rukopisu křižovnického</i> , s. 141
28.	ze Zvířetic (<i>de Zwirgiz</i>)	21. července 1437	MC 2, s. 1063, č. 102
29.	ze Zvířetic (<i>Zvířetický</i>)	26–27. prosince 1437	<i>SLČ z rukopisu křižovnického</i> , s. 145
30.	ze Zvířetic	polovina února 1438	Edice u W. WOSTRY, <i>König Albrecht II.</i> 2, s. 158–159, č. VII.
31.	ze Zvířetic (<i>Zvířetický</i>)	25. září 1438	<i>SLČ z rukopisu vratslavského</i> , s. 84
32.	ze Zvířetic (<i>Zvířetický</i>)	září–říjen 1438	SLČ, s. 110, č. 291
33.	ze Zvířetic	asi 28. únor 1439	AČ 3, s. 521, č. 392
34.	z Vartenberka seděním na Zvířeticích	3. listopad 1439	<i>Listář 1...</i> , s. 44–45, č. 59

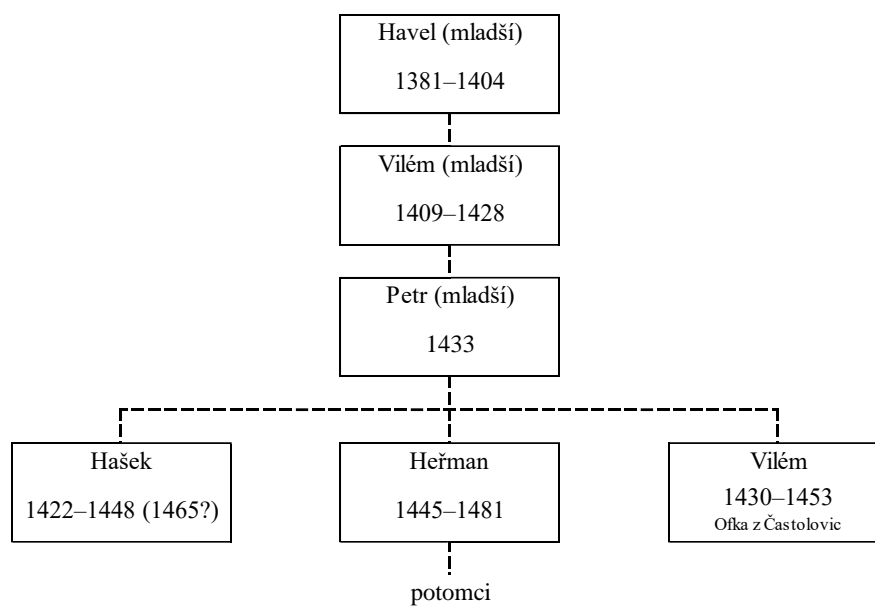
35.	z Vartenberka (<i>von Bartenbergk</i>)	19. ledna 1440	DRTA 15/1, s. 146, č. 77
36.	z Vartenberka (<i>von Wartenbergk</i>)	19. ledna 1440	DRTA 15/1, s. 147, č. 78
37.	z Vartenberka (<i>von Wartenberk</i>)	19. ledna 1440	DRTA 15/1, s. 148, č. 79
38.	ze Zvířetic	24. ledna 1440	SOA Třeboň, oddělení Třeboň, f. Historica Třeboň, sign. 468, inv. č. 549
39.	ze Zvířetic	29. ledna 1440	AČ 1, s. 245–249, č. 1
40.	ze Zvířetic	29. ledna 1440	FRB Series Nova 2, s. 123.
41.	ze Zvířetic	22. února 1440	Pramen uvádí R. URBÁNEK, <i>České dějiny 3/1</i> , s. 482–483.
42.	ze Zvířetic	10. března 1440	AČ 1, s. 249, 251, č. 2
43.	z Vartenberka a ze Zvířetic	15. června 1440	AČ 1, s. 263, č. 4
44.	z Vartenberka a ze Zvířetic	29. června 1440	AČ 1, s. 265, č. 6
45.	ze Zvířetic (<i>von Zwereticz</i>)	19. července 1440	CDLS 4, s. 145
46.	ze Zvířetic (<i>von Swirticz</i>)	25. července 1440	CDLS 4, s. 147
47.	z Vartenberka a ze Zvířetic	listopad 1442	<i>Listář 2...</i> , s. 211, č. 225
48.	z Vartenberka a ze Zvířetic	25. červen 1443	NA, f. ŘSRF/P – listiny, inv. č. 29
49.	ze Zvířetic (<i>Zvířetický</i>)	24. června 1445	AČ 1, s. 292, č. 18
50.	ze Zvířetic	30. dubna 1446	AČ 1, s. 294, č. 19; <i>Listář 3...</i> , s. 87, č. 125
51.	ze Zvířetic (<i>Zvířetický</i>)	okolo 16. října 1446	SLČ, s. 143, č. 440
52.	ze Zvířetic	15. června 1451	AČ 2, s. 73, č. 21

Příloha č. 7: Rodokmen pánů ze Zvířetic

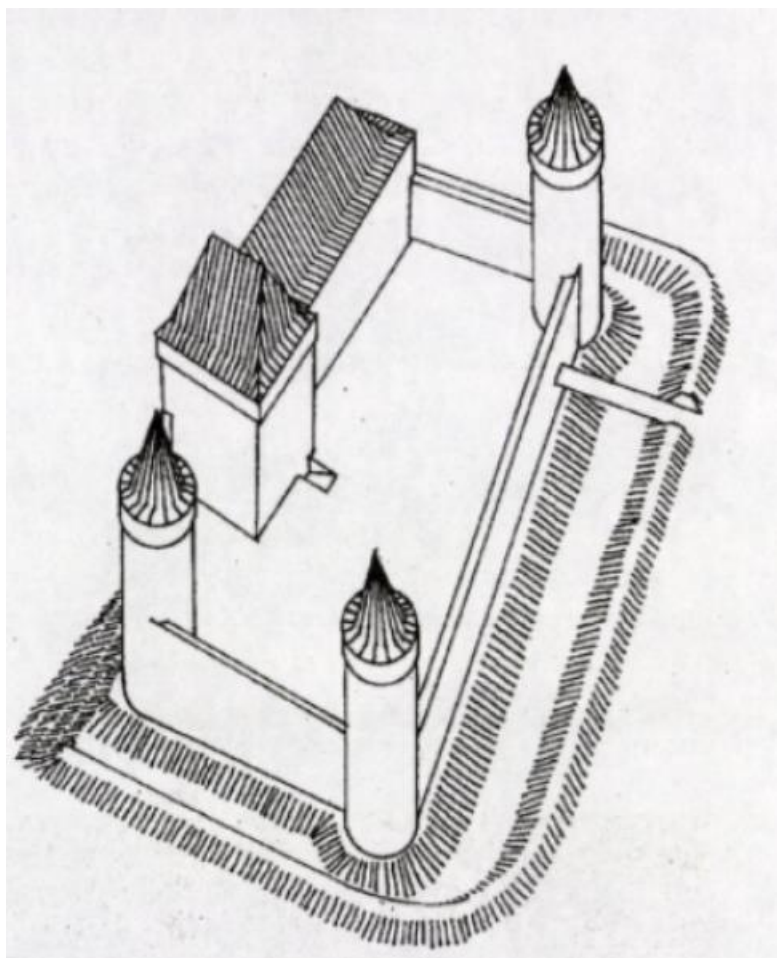
Letopočty ukazují přibližnou dobu života. Otazník značí nejistou identifikaci osoby (sestaveno autorem).

Příloha č. 8: Přibližný rodokmen tchořovické větve pánů ze Zvířetic

Letopočty ukazují přibližnou dobu života. Otazník u letopočtu značí nejistou identifikaci osoby (sestaveno autorem).

Příloha č. 9: Rekonstrukce podoby zvířetického hradu ve 14. století podle T. Durdíka

Tomáš DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2009, s. 638.

Příloha č. 10: Zvířetice, pohled na starý palác

(foto autor)